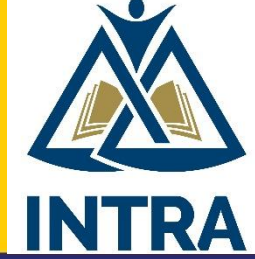

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

National Programme for Turkey 2014 – 2020
Instrument for Pre-Accession Assistance II

Hâkim ve Savcı Adaylarının Staj Verimliliğinin ve Etkinliğinin Artırılması Projesi

Sözleşme No.: TR2015/RL/03/A3.5-01

Referans No.: EuropeAid/162288/ID/ACT/TR

CEZA DAVALARINDA ONARICI ADALET

Hazırlayan Uzmanlar:

Carmen Delgado Echevarría

Carmen Rodríguez-medel Nieto

Bu proje, Türkiye Cumhuriyeti ve İspanya Krallığı arasında yürütölen bir eşleştime ortaklığıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

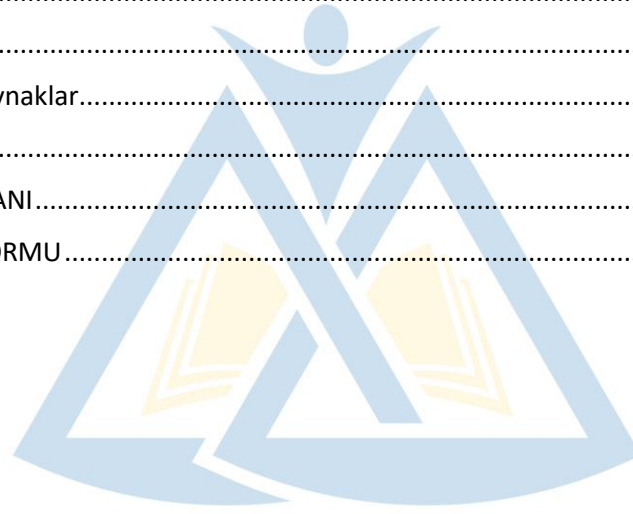
İÇİNDEKİLER	1
1. CEZA DAVALARINDA ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA	3
1. ONARICI ADALETİN TEMELLERİ	3
1.1 ONARICI ADALET VE “BARIŞ KÜLTÜRÜ”	3
1.2 ONARICI ADALETE DOĞRU HAREKET	3
1.3 ONARICI ADALETİN FAYDALARI.....	5
2. ULUSLARARASI YASAL ÇERÇEVE VE AVRUPA YASAL ÇERÇEVESİ.....	8
2.1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER	8
2.2 AVRUPA KONSEYİ.....	10
2.3 AVRUPA BİRLİĞİ	11
3. ONARICI ADALET VE CEZALANDIRICI ADALET	12
3.1 Giriş	12
3.2 Olağan ceza adalet sistemine tamamlayıcı olarak onarıcı adalet	13
3.3 Savcılık işlemlerine alternatif olarak onarıcı adalet	14
3.4 Mahkeme süreci ve cezanın infazı dışındaki girişimler	14
3.5 Onarıcı adalet, adalet sistemine bir alternatif mi yoksa adalet sistemini tamamlıyor mu? ...	15
4. CEZA DAVALARINDA UZLAŞTIRMA.....	17
4.1. Uzlaştırmmanın Adli Süreç Karşısındaki Avantajları.....	19
4.2 Uzlaştırmmanın temel ilkeleri	20
4.3 Uzlaştırmmanın güvenceleri.....	24
5. UZLAŞTIRMA NE ZAMAN KULLANILABİLİR?	30
5.1 Giriş	30
5.2 Her davanın bireysel değerlendirmesi	31
5.3 Suç türüne göre seçim.....	34
5.4 Faile göre seçim	36
6. CEZA YARGILAMASI SIRASINDA UZLAŞTIRMA.....	36
6.1 Uzlaştırma sırasında ortaya çıkarılan delil ve bilgilerin ispat değeri	36
6.2 Usule ilişkin son tarihlerin askıya alınması.....	37
6.3 Uzlaştırmmanın sonuçlarının ceza yargılamasına dahil edilmesi	38
6.4 Uzlaştırma anlaşması	39
6.5 Uzlaştırma anlaşmalarının ceza yargılamaları üzerindeki etkileri.....	40

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

6.6 Suçun cezai sonuçlarının etkileri	41
6.7 Mağdurların zararının giderilmesi üzerindeki etkileri	41
6.8 Uzlaştırma anlaşmasına uyulmamasının sonuçları	43
2. GERÇEK VAKALAR VE TARTIşMA FİKİRLERİ	44
2.1 VAKA A (ANNICK)	44
2.2 VAKA B (ROBERT)	46
3. EK ÇALIşMA MATERYALLERİ.....	49
- Onarıcı adalete ilişkin uluslararası standartlar ve normlar	49
BİRLEşMİş MİLLETLER	49
AVRUPA KONSEYİ.....	49
AVRUPA BİRLİĞİ	49
- İnternet tabanlı kaynaklar.....	49
4. İLAVE OKUMA:	52
5. EĞİTİM REHBERİ/PLANI.....	52
6. DEĞERLENDİRME FORMU	53

INTRA

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

1. CEZA DAVALARINDA ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA

1. ONARICI ADALETİN TEMELLERİ

1.1 ONARICI ADALET VE “BARIŞ KÜLTÜRÜ”

Onarıcı adalet ve uzlaőtirma kavramları, genellikle “Barış Kültürü” olarak bilinen ideolojik ve kavramsal bir çerçeveye yerleőtirilmektedir. Barış Kültürü kavramı, Barış Kültürü Bildirgesi-Eylem Programını¹ kabul ederken Birleőtmiő Milletler tarafından kullanılan ifadedir. Bu kavram, barıőın yalnızca çatışmanın olmaması değil aynı zamanda olumlu bir süreç ve karőtılıklı anlayış ve iş birliği ruhuyla diyalogu destekleyen ve çatıőmaları çözen dinamik ve katılımcı bir yaklaőtım gerektirdiğinin kabul edilmesine dayanmaktadır. Bildirgenin 1. maddesinde, barış kültürünün, diğer hususların yanı sıra, aşağıda belirtilen hususlara dayanan bir dizi değer, tutum, gelenek, davranış ve yaşam tarzı olduğu belirtilmektedir:

- a) eğitim, diyalog ve iş birliği yoluyla hayata saygı, Őiddetin sona erdirilmesi ve Őiddete baőturmamanın desteklenmesi ve uygulanması,
- (b) çatışmaların barışçıl bir Şekilde çözümlenmesine bağlılık,
- (c) her düzeyden tüm insanların diyalog, müzakere, uzlaőtma sağlanması ve anlaşmazlıkların barışçıl bir Şekilde çözümlenmesi için beceri geliőtirme olasılığı.

BM Őartında, uyuşmazlıkların ve çatışmaların barışçıl bir Şekilde çözümlenmesi için önemli bir araç olarak belirtilen uzlaőtirmanın hem devletlerarası hem de ülke içindeki çatışmaların ele alınması için etkili bir araç olduğu kanıtlanmıştır.

1.2 ONARICI ADALETE DOĞRU HAREKET

¹ Genel Kurulun 53/243 sayılı 13 Eylöl 1999 tarihli Kararı.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Avrupa Onarıcı Adalet Forumunu kuran Muhtırada² vurgulandığı üzere, onarıcı adaletin desteklenmesi, son 20-30 yılda ortaya çıkan belli eğilimleri hem tamamlayan hem de bunlara karşı bir tepki olarak beliren bir hareket olmuştur. Bunların bilinmesi ve anlaşılması, onarıcı adaletin anlamının ve amacının bilinmesine ve anlaşılmasına yardımcı olacaktır:

- a) Klasik ceza tepkisinden vazgeçilmesi ve bunun yerine daha önleyici mahiyette tedbirler getirilmesi eğilimi. Burada; fiziksel güvenliğin artırılmasına yönelik tedbirler, halka açık alanların denetiminin artırılması ve polisin yetkilerinin ve yetki alanlarının artırılması şekilde duruma dayalı önlem yer almaktadır. Aynı zamanda suçun sosyal ve çevresel alanlarını azaltmaya çalışılmasına odaklanan sosyal önlemeye yönelik bir değişim de içermektedir.
- b) Çeşitli eylemlerin suç olarak sayılması ve daha ağır cezaların yer aldığı bir listeye birlikte baskıcı ve cezalandırıcı mahiyetteki tedbirlerin yoğunlaştırılmasına yönelik eğilim.
- c) Savcılıkların ve mahkemelerin artan iş yüküyle mücadele edilmesini amaçlayan dikkati başka yöne çeken tedbirler oluşturulmasına yönelik eğilim. Onarıcı adalet, bu tedbirler arasında uygun bir yer bulmuştur. Ancak onarıcı adaletin failerin adli süreç ve normal adalet sisteminin cezaları dışındaki aşamalara yönlendirilmesinden daha fazlası olarak görülmesi önemlidir. Onarıcı adalet, suçun mahiyeti veya ağırlığı ya da ceza yargılamasının aşamasına bakılmaksızın suç ve ceza adaletinden farklı bir yaklaşımdır.
- d) Mağdurun kurtulması ve mağdur biliminin gelişimine yönelik eğilim. Bu eğilim, mağdur koruma hizmetlerinin kurulmasıyla ve mağdur haklarının resmi olarak tanınmasıyla sonuçlanmıştır. Onarıcı adalet, hem mağdurun hem failin hem de bunların bulunduğu toplumların ihtiyaçları, hakları ve sorumluluklarına yönelik dengeli bir yaklaşım benimsemeyi amaçlamaktadır.

Muhtıra, onarıcı adalet hareketinin bir yandan klasik ceza hukukunun özgürlük güvencesi olarak kazanımlarını uzlaştırma girişimi olduğu (vücut bütünlüğü ve mülkiyetin ihlal edilmesinin yasaklanması ve kişiye Devlet tarafından verilen asgari özgürlük), öte yandan ise vatandaşların gerçek deneyimleri, ihtiyaçları ve çıkarlarına yaklaşan bir hukuk olduğu sonucuna varmaktadır. Onarıcı adaletin amacı, insanlar tarafından ve insanlar için bir ceza

² Genel Kurul tarafından 13 tarihinde 1999 kabul edilen 53/243 sayılı Karar

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

politikası oluşturulmasıdır. Verilen zarara başka bir zararla yanıt verilmemesi fakat daha iyi hale getirilmesi girişiminde bulunulması gerektiğine ilişkin eski kavramın yenilenmesini sağlayan bir harekettir. Bu bilgi ve uygulama, gruplar ve milletler içinde hala canlıdır fakat kolayca hükümsüz bırakılabilmekte, arka plana atılabilmekte ve unutulabilmektedir. Onarıcı adalete yönelik hareket, bunları savunmak ve canlandırmak için oluşturulmuştur.

Bu bağlamda, onarıcı adalet toplumsal barış aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Hakkında Yeşil Kitapta³, onarıcı adalet süreçlerinin toplumsal barış aracı olarak rolü vurgulanmaktadır. Esasen, nihai kararın üçüncü bir taraf tarafından alınmadığı alternatif uyuşmazlık çözümü yollarında, çatışma içindeki taraflar, birbirleriyle yüzleşmemektedir. Aksine birbirlerinin durumuna yaklaşma süreci yaşamakta ve herkes için en uygun olacak çözümü bulmaya çalışarak bu süreçte aktif bir rol oynamaktadır. Çatışma çözüldüğünde bu karşılıklı anlaşmaya dayalı yaklaşım, tarafların gelecekte barışçıl bir ilişki yürütmeye devam etme olasılıklarını artırmaktadır.

1.3 ONARICI ADALETİN FAYDALARI

Birçok çalışma, onarıcı adalet ve uzlaştırmaya özgü mekanizmaların ve süreçlerin avantajlarına ve faydalarına işaret etmektedir.

Bu avantaj ve faydaların kime yansıtıldığına bağlı olarak, aşağıda belirtilen hususlar vurgulanabilir:

FAİLLERE YÖNELİK FAYDALAR

- Faillerin kendi eylemleri ve bunların sonuçlarıyla yüzleşmelerini, eylemlerinin farkına varmalarını ve eylemlerinin sonuçları için gerçekten sorumluluk almalarını sağlar.
- Faillerin, suç işlemelerine neden olan sebepleri ve koşulları anlamalarına yardımcı olur.
- Faillere *ne* olduğunu ve *neden* olduğunu açıklama fırsatı sağlar.
- Cezalandırılma korkusuyla değil eylemlerinin sonuçlarının ve etkilerinin farkındalığıyla eylemlerini tekrar değerlendirmelerine yardımcı olur.
- Faillere, eylemlerinin mağdurlar üzerindeki sonuçlarını anlama fırsatı verir.

³ Avrupa Komisyonu tarafından 19 Nisan 2002 tarihinde sunulmuştur - COM (2002) 196

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Onarma biçimi ve şekline karar verme sürecine katılma fırsatı verir.
- Faillere, özür dilemeleri, zararı büyük ölçüde onarmaları ve ilgili çabayı üstlenmeleri için fırsat ve olasılık sağlar.
- Faillerin, bir topluluğa ait olmanın kuralları kabul etmek anlamına geldiğini anlamalarına ve kabul etmelerine yardımcı olur.
- Uzlaştırma süreci boyunca *gördükleri* onurlu ve saygılı muamelenin, toplumun kendilerinden *görmeyi beklediği* muamelenin bir parçası olduğunu anlamalarına yardımcı olur.
- Zararı telafi ederek sadece bir suçlu olarak değil bir kişi olarak yeniden değerlendirilmelerini sağlayacak şekilde suçun damgasından kurtulmalarını ve toplumla ilişkilerini düzeltmelerini sağlar.
- Bazı durumlarda, faillere suçun yasal sonuçlarından kaçınma veya bunları en aza indirme, verilecek cezaları uyarılama veya topluma yeniden dahil olmalarını kolaylaştırarak adli sicillerinin olmasından kaçınmaları için fırsat verir.
- Yeniden suç işleme eğilimini büyük ölçüde azaltır.

MAĞDURLARA YÖNELİK FAYDALAR

- Mağdurların ihtiyaçlarını ele alır ve mağdurlara ayrıcalıklı ve özel bir özen gösterilmesini sağlar.
- Yargı süreçlerinde sıklıkla meydana gelen ikincil mağduriyetten kaçınmalarını sağlar.
- Yargı süreçlerinde mağdurlara geleneksel olarak verilen ikincil rolü aşarak suçla ilgili olarak lider rolü üstlenmelerini sağlar (güçlendirme).
- Mağdurlara, faille güçlerini yeniden dengeleme fırsatı sunar.
- Mağdurların suçun işlenmesine neden olan sebepleri ve koşulları anlamasını sağlar.
- Failin özrünü almalarını ve failin sorumluluğu üstlenmesini ve neden olan zararı telafi etme yönündeki çabasını değerlendirmelerini sağlar.
- Mağdurlara düşüncelerini ve duygularını faile doğrudan ifade etme fırsatı verir.
- Süreçte aktif rol almaları, zararın telafi edilmesi için failden doğrudan talepte bulunmaları ve telafi veya tazminat türünün belirlenmesine katılmaları için fırsat sağlar.
- Faille ilgili korkularını gidermelerine, daha güvende hissetmelerine ve yeni bir sayfa açmalarına yardımcı olur.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

TOPLULUĞA YÖNELİK FAYDALAR

- Suçtan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen herkesin suçla ilgili duygularını ve deneyimlerini açık bir şekilde paylaşmasını sağlar.
- Topulukların, suç eyleminin temelinde yatan sebeplerini anlamasını sağlar, topluluk refahını destekler ve suçu önler.
- Topuluğun bir bütün olarak suçların çözümüne aktif bir şekilde katılmasını ve mağdurlar ve failer için güvenli alanlar oluşturmasını sağlar.
- Suçun topluluk üzerindeki etkisinin (veya algısının) azaltılması için fırsat sağlar.
- Vaka yönetimi aracılığıyla, birlikte yaşama etiğinin güçlendirilmesi için alan sağlar.
- Toplumsal değişim adımları atmak için ilk adım olarak şiddet ve suçun kültürel ve yapısal dayanaklarının anlaşılmasını kolaylaştırır.
- Failerin topluma yeniden dahil olması için alan açarken ve damgalama ve önyargının üstesinden gelirken mağdurların kabul edilmesi ve korunması fırsatı sağlar.
- Topulukta barış kültürünün oluşturulmasına ve çatışmaların barışçıl bir şekilde çözülmesine katkıda bulunur.
- Topulukta ortaya çıkan çatışmalara müdahale edilmesinde ve çatışmaların çözülmesinde topluluğun güçlendirilmesini sağlar.

ADALET SİSTEMİNE YÖNELİK FAYDALAR

- Topulukla adalet sistemi arasındaki etkileşimleri artırır, topluluğun algısını artırır ve adalet sisteminden sorumlu organların ve kurumların eylemlerinin meşrulaştırılmasına katkıda bulunur.
- Suçu önler ve suçun tekrar işlenme oranlarını azaltır.
- Suç işlenmesine müdahale süresini azaltır.
- Adalet sistemi tarafından yürütülen süreç sayısını ve sonuç olarak bunların masraflarını azaltabilir.
- Sadece baskıcı mahiyette olan cezaların ve tedbirlerin uygulanmasına ilişkin masrafların büyük ölçüde azalmasını sağlayabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

2. ULUSLARARASI YASAL ÇERÇEVE VE AVRUPA YASAL ÇERÇEVESİ

Normatif bakış açısıyla, her türlü uyuşmazlığın çözümü için alternatif veya tamamlayıcı araçların uluslararası olarak en eski tanınması, 26 Haziran 1945 tarihli İnsan Hakları Şartı'nın 34. maddesine dayanmaktadır. Bu maddede, arabuluculuğa, uzlaştırmaya ve diğer barışçıl çatışma çözme yollarına açıkça atıfta bulunmaktadır.

Ceza hukuku alanında spesifik olarak 1970'lerde ve 1980'lerde, ceza hukukunun suç mağdurlarına verdiği dikkate ilişkin endişe ortaya çıkmaya başlamıştır. Suç mağdurlarının haklarına ve korumasına ve mağdurların ceza sürecine dahil olmasına ilişkin bu ilgi yavaş yavaş ceza adalet sistemine tamamlayıcı ve alternatif olan gayri resmî anlaşmazlık çözüm süreçlerinin kullanılmasına yönelik tavsiyenin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bunların yanı sıra, genel olarak onarıcı adalet, özel olarak uzlaştırma alanında bir dizi standart, düzenleme ve tavsiyeyi oluşturan birçok belge ve kuralın kabul edilmesi yoluyla art arda ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bu gelişmeleri sırasıyla takip etmek amacıyla, bunlar coğrafi alanlara ve ortaya çıktıkları kurumsal alanlara göre gruplandırılacaktır.

2.1 BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Birleşmiş Milletler sistemindeki birçok organ, bu konuya sürekli ilgi göstermiştir. Bu da hem içerik hem de çok taraflı yansımaları nedeniyle ilgi çekici olan çok sayıda belge ve anlaşmanın hazırlanmasını sağlamıştır.

Bu süreçteki başlıca kilometre taşları şu şekildedir:

1. VI. ve VII. BM Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Kongrelerinin sonuçlarında özellikle Genel Kurul'a, suç mağdurları bildirgesinin kabul edilmesi tavsiye edilmiştir. 40/34 sayılı 29 Kasım 1985⁴ tarihli Kararla kabul edilen bu bildirme, suç mağdurlarının bilgi edinme, katılım, yardım, korunma ve zararının karşılanması veya tazminat haklarını tanımış ve mağdurların lehine sulhun sağlanması ve mağdurların zararının giderilmesinin kolaylaştırılması amacıyla, arabuluculuk, uzlaştırma, hakemlik ve geleneksel veya yerel adalet uygulamaları dahil olmak

⁴ "Suç ve Yetkinin Kötüye Kullanılması Mağdurları için Temel Adalet İlkeleri Bildirgesi"

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

üzere hızlı, adil, masrafsız ve erişilebilir resmi veya gayri resmî süreçler aracılığıyla zararının giderilmesini sağlayacak mekanizmaların ve idari organların kurulması ve güçlendirilmesini tavsiye etmiştir.

2. “Tokyo Kuralları” olarak da bilinen Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları⁵.

3. Suçun Önlenmesine yönelik Sorumlu Politika Unsurları: Kurallar ve Düzenlemeler hakkında 1997/33 sayılı Karar.

4. Ekonomik ve Sosyal Konsey’in Ceza Adaleti Alanında Uzlaştırma ve Onarıcı Adalet Tedbirlerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması hakkında kabul ettiği 1998/2321 ve 1999/26 sayılı Kararlar.

5. 6 Ekim 1999 tarihinde kabul edilen Barış Kültürü Bildirgesi ve Eylem Programı hakkında 53/243 sayılı Karar.

6. Suç ve Adaletle ilişkin Viyana Deklarasyonu: 21. Yüzyılın Zorluklarına Karşı Koyulması⁶.

7. Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Kullanılmasına ilişkin 2000/14 sayılı Karar.

8. Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilen Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkında 2002/12 sayılı Karar.

9. Ekonomik ve Sosyal Konsey Genel Sekreteri tarafından 7 Ocak 2002 tarihinde Ceza Adalet Sisteminin Reformu: Verimlilik ve Eşitliğin Sağlanması, Onarıcı Adalet hakkında çıkarılan rapor.

10. BM Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 2005 tarihinde kabul edilen Uluslararası İnsan Hakları Standartlarının İhlallerinin ve Uluslararası İnsancıl Hukukun Ciddi İhlallerinin Düzeltilmesi ve İyileştirilmesi için Mağdur Haklarına ilişkin Temel İlkeler ve Rehber İlkeleri içeren 60/147 sayılı Karar.

11. On Birinci Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Ceza Adaleti Kongresinin Sonuçları (Bangkok, Nisan 2005).

⁵ BM Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilen 45/110 sayılı Karar.

⁶ BM Genel Kurulu tarafından, X. Suçun Önlenmesi Kongresinin Sonuçları doğrultusunda 4 Aralık 2000 tarihinde kabul edilen 55/59 tarihli Karar (Viyana, 2000).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

12. Genel Sekreterin Uyuşmazlıkların Barışçıl Çözümü, Çatışmanın Önlenmesi ve Çözümünde Arabuluculuğun Rolünün Artırılmasına ilişkin raporuna ek olarak çıkarılan Birleşmiş Milletler Etkin Arabuluculuk Rehberi (A/66/811, 25 Haziran 2012).

2.2 AVRUPA KONSEYİ

Mağdurlara ve onarıcı adalet süreçlerinin gelişimine ilişkin aynı endişe Avrupa Konseyi'nde de ortaya çıkmıştır. Onarıcı adalet ve uzlaştırma alanında çeşitli belgeler ve referans belgeler hazırlanmıştır. Bunlar şu şekildedir:

1. 1950 İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi.
2. Hapis Cezasına Alternatiflere ilişkin (76) 10 sayılı Karar.
3. Suç Mağdurlarına yönelik Tazminata ilişkin (77) 27 sayılı Karar.
4. 24 Kasım 1983 tarihinde Strazburg'da kabul edilen şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi.
5. (83) 7 sayılı Tavsiye Kararı, kamuoyunun, suçun önlenmesini ve mağdurların zararının tazmin edilmesini amaçlayan ceza politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasına katılımını artırmayı amaçlamaktadır.
6. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Hukukunda ve Yargılamasında Mağdurun Rolüne ilişkin (85) 11 sayılı Tavsiye Kararı.
7. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesine ilişkin (87) 18 sayılı Tavsiye Kararı.
8. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Mağdurlara Yardım ve Mağduriyetin Önlenmesine ilişkin (87) 21 sayılı Tavsiye Kararı.
9. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Suç Mağdurlarına Yardıma ilişkin (87) 21 sayılı Tavsiye Kararın yerine geçen (2006) 8 sayılı Tavsiye Kararı.
10. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Toplumda Uygulanan Yapıtrımlar ve Tedbirler hakkında Avrupa Kurallarına ilişkin (92) 16 sayılı Tavsiye Kararı.
11. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı.
12. Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) tarafından hazırlanan Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin Mevcut Tavsiyelerin Daha İyi Uygulanmasına yönelik Rehber – (2007) 1

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

2.3 AVRUPA BİRLİĞİ

Coğrafi kapsamı daha kısıtlı olsa da Avrupa Birliği tarafından çıkarılan belge ve düzenlemelerin de büyük bir katkısı olmuştur. AB, uzlaştırmaya ve ceza alanındaki diğer onarıcı adalet biçimlerine stratejik bir önem vermiştir. Bu da AB kurumlarının son on yılda Birliğe üye farklı ülkelerdeki birçok eylem ve deneyimde vermiş olduğu büyük fonda görölmektedir. Bu alanda hazırlanan başlıca belgeler şu şekildedir:

1. 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanan Amsterdam Antlaşması'nın Avrupa Yargı Alanı'nın oluşturulmasını amaçlayan Genel Hükümleri.
2. 11 Aralık 1998 tarihinde kabul edilen Avrupa Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı'nın oluşturulmasına yönelik Konsey ve Komisyon'un Viyana Eylem Planı.
3. Avrupa Komisyonu tarafından 23 Mayıs 1999 tarihinde Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e, Birlikteki suç mağdurlarına ilişkin standartlar ve tedbirler hakkında sunduğu ve uzun ve heves kıran ceza yargılamasına alternatif olarak uzlaştırmının avantajlarına ilişkin spesifik tavsiyeler içeren Bildirim.
4. Mağdurların Cezai Tahkikatlardaki Durumu Hakkındaki 15 Mart 2001 Tarihli 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı.
5. Avrupa Komisyonu tarafından 19 Nisan 2002 tarihinde sunulan Medenî Hukuk ve Ticaret Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Hakkında Yeşil Kitap – COM (2002)196.
6. 2 Temmuz 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun himayesinde kabul edilen Arabulucular için Avrupa Davranış Kuralları.
7. Hukuk ve Ticaret Davalarında Arabuluculuğun Belli Yönleri hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 21 Mayıs 2008 tarihli 2008/52/EC sayılı Direktifi.
8. Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının Yerini Alan 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

3. ONARICI ADALET VE CEZALANDIRICI ADALET

3.1 Giriş

Onarıcı adalet, tarafların çatışmanın çözümüne katılımını vurgulamaktadır. Bu nedenle, onarıcı adalet programları, suç ve suçun neden olduğu çatışmaya uygun bir yanıt vermek için bir bütün olarak faili, mağduru ve toplumu güçlendirmektedir. Hem mağdurun (fail, sebep olduğu zararı kabul eder ve bunu telafi etmeye çalışır), hem failin (tamamen adli sürece tabi olmaz) hem de toplumun (failin rehabilitasyonunun sağlanmasını ve suçun tekrar işlenmesinin önlenmesini amaçlar) çıkarlarını korumaya çalışmaktadır.

Cezalandırıcı adaletin aksine, onarıcı adaletin en önemli özellikleri şunlardır:

a) **Katılım:** Çatışmaya dahil olan herkesin, yani fail, mağdur ve hakları ihlal edilen veya suçtan etkilenen diğer kişilerin, katılımını amaçlar. Olayların kabul edilmesi ve telafi etme isteği sağlayan borçluluk duygusuna bağlı olarak failin aktif katılımını amaçlar fakat aynı zamanda ceza yargılamasına alternatiftir. Failin ceza açısından faydasının olması da bir motivasyon sağlamaktadır (meşru bir şekilde).

b) **Telafi:** Mağdura, iyileşmesi ve güvenlik duygusunu yeniden kazanabilmesi için neye ihtiyacı varsa onu sağlamayı amaçlamaktadır. Bazen mağdurun tüm ihtiyacı, bilgi almak olabilmektedir. Bazen ekonomik telafi veya suç nedeniyle ortaya çıkan öfkeyi ifade etme fırsatına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, telafi kavramı, sadece ekonomik tazminattan daha kapsamlıdır.

c) **Sorumluluk:** Onarıcı adalet sadece failin kanunu ihlal ettiğini anlamasıyla ilgili değildir. Aynı zamanda failin eylemlerinin zararlı olduğunu ve belli bir kişiye veya bir gruba verdiği spesifik zararı anlamasıyla ilgilidir. Sorumluluk, değişimin arkasındaki itici güçtür, borçluluk duygusu oluşturur ve çözüm arama motivasyonu sağlar.

d) **Sulhe teşvik:** İki taraf arasında ilişkilerin yeniden tesis edilmesi veya en azından çatışmaya yönelik barışçıl bir yaklaşım benimsenmesini sağlayacak duygu ve çözümlerin ifade edilmesi.

e) **Toplumsallaştırma:** Çözüm arayışına toplumun farklı üyelerinin katılımı vasıtasıyla toplumun güçlendirilmesi ve herkes için güvenli ve adil bir yer haline gelmesi amaçlanmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey Genel Sekreterinin 7 Ocak 2002 tarihinde hazırladığı “Ceza Adalet Sisteminin Değiştirilmesi; Verimlilik ve Eşitliğin Sağlanması: Onarıcı Adalet” başlıklı Raporunda yer alan Onarıcı Adalet Uzman Grubunun raporunda, aşağıdaki hususlar belirtilerek ceza adalet sistemleriyle onarıcı adalet süreçleri arasındaki ilişkiye ilişkin önemli açıklamalar yapılmaktadır:

- a) Onarıcı adalet, suçta karşı tam veya kapsamlı bir yanıt verilmesini amaçlamamaktadır.
- b) Ceza adalet sistemleri, onarıcı yöntemlerin uygun veya pratik olmadığı ya da başarısız olduğu görülen davalarda olağan yargı seçeneklerini uygulama hakkını saklı tutarak, mümkün olduğu hallerde onarıcı tedbirleri uygulamaya çalışmalıdır.
- c) Onarıcı adalet, olağan adalet sistemleriyle paralel olarak yönetilmemeli fakat bunlara tamamlayıcı olmalıdır. Bazı durumlarda, belli onarıcı tedbirler uygulanabilirken bazı durumlarda tüm davalar onarıcı yaklaşımla çözülebilmektedir. Burada önemli olan, onarıcı tedbirlerin adalet sistemi tedbirlerine tamamlayıcı olarak düşünülmesi ve her davada bu tedbirlerin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin dikkatli kararlar alınmasıdır.
- e) Onarıcı adalet, olağan adalet sistemleri kadar ayrıntılı, masraflı ve karmaşık olarak adalete paralel bir sistem haline gelmemelidir.

Ceza adalet sistemiyle ilişkileri açısından onarıcı adalet sistemleri;

- a) Mahkemelere tamamlayıcı olabilir,
- b) Savcılık işlemlerine alternatif olabilir,
- c) Adalet sistemi dışında girişimler olabilir.

3.2 Olağan ceza adalet sistemine tamamlayıcı olarak onarıcı adalet

Mahkemelere tamamlayıcı olan bu sistemler, adalet sisteminin bir parçası olan veya olmayan programlar aracılığıyla onarıcı adalet araçlarıyla olağan adalet sistemi arasında bağlantı kuran daha geleneksel ceza hukukuyla örtüşmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu sistemlerde, bir anlaşmayla sonuçlanan bir onarıcı adalet sürecinin geliştirilmesi, davalı veya sanık için usul açısından avantajlar sağlayabilmektedir. Bu da suçun sınıflandırmasında bir değişlikle, cezanın azaltılmasıyla, cezanın infazının askıya alınmasıyla, hapis cezasının para cezasına dönüştürülmesiyle veya cezaevinde sağlanan yardımlarla sonuçlanmaktadır.

Mahkeme tarafından uzlaştırmaya yönlendirme zamanı, bir ceza sisteminden diğerine değişlik göstermektedir. Burada yaygın olan fikir, ne kadar erken gönderilirse o kadar iyi olduğu yönündedir. Belli bir sistemde uygulanan programlara bağlı olarak, yönlendirme; 1. İddianameden önce, 2. İddianameden hemen sonra fakat cezadan önce, 3. Cezadan sonra ve cezanın infazından önce, 4. Mahkumiyetten sonra ve topluma tekrar dahil olmadan önce gerçekleşebilmektedir.

Yönlendirme zamanına bağlı olarak, yönlendiren kurum da değişlik göstermektedir: kolluk kuvvetleri, savcılık, mahkeme veya cezaevi yönetimi.

3.3 Savcılık işlemlerine alternatif olarak onarıcı adalet

Bazı suçlar, ceza yargılaması bile başlamadan önce ceza adalet sisteminin dışında en baştan çözüldüğu için savcılık işlemlerine gerçekten alternatif olan programlar vardır.

Bu programların çoğu, kolluk kuvvetleri veya kamu kurumları tarafından yürütülmektedir ve mükerrer suçluları hariç bırakmaktadır.

3.4 Mahkeme süreci ve cezanın infazı dışındaki girişimler

Ceza süreciyle ve cezanın infazıyla hiçbir ilgisi olmayan veya büyük ölçüde tarafların duygusal olarak iyileşmesinin desteklenmesini amaçlayan onarıcı adalet girişimlerinin sayısı artmaktadır. Bu kategori; mahkumun idari durumuyla ilgisi olan veya olmayan, mahkumiyetten sonra gerçekleştirilen faaliyetler (bu, sebep olunan zararlarla ilgili özür dilemek için faille mağdurun aile bireylerinden biri arasında gerçekleşen bir onarım sürecidir) veya adalet sisteminin ceza yargılamasını başlatmasını istemeyen kişiler arasındaki onarıcı süreçler (çocukların fail olduğu ebeveynler ve çocuklar arasındaki uyuşmazlıklar gibi) gibi birçok faaliyeti içermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

3.5 Onarıcı adalet, adalet sistemine bir alternatif mi yoksa adalet sistemini tamamlıyor mu?

Genellikle onarıcı adaletin, herkesin itibarına ve eşitliğine saygı duyan, mağdurların, failerin ve toplulukların iyileşmesiyle anlayışı ve toplumsal uyumu destekleyen ve Devletlerin suçlu olduğu iddia eden kişiler hakkında kovuşturma yürütme hakkına zarar vermeyen ve suça karşı devrim niteliğinde olan bir yanıt olduğu belirtilmektedir⁷.

BM Genel Kurulu, “Suç ve Yetkinin Kötüye Kullanılması Mağdurları için Temel Adalet İlkeleri Bildirgesi”nde⁸, mağdurların bilgi edinme, katılım, yardım, korunma ve zararının karşılanması veya tazminat haklarını tanımaktadır ve bu bildirmede özel olarak, mağdurların lehine sulhun sağlanmasının ve zararının giderilmesinin kolaylaştırılması amacıyla, *arabuluculuk*, uzlaştırma, hakemlik ve geleneksel veya yerel adalet uygulamaları dahil olmak üzere hızlı, adil, masrafsız ve erişilebilir resmi veya *gayri resmî süreçler* aracılığıyla zararının giderilmesini sağlayacak mekanizmaların ve idari organların kurulması ve güçlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Onarıcı adalet uygulamalarının, kurulu adalet sistemlerinin yerine geçmeyi amaçlayan bir mekanizma olarak değil bu sistemlere tamamlayıcı olarak düşünülmesi gerektiği sürekli olarak vurgulanmıştır⁹.

Ancak olağan veya “resmî” ceza adalet sistemine bile girmeden doğrudan onarıcı adalet süreçlerine yönlendirilen bazı ihlal türlerine ilişkin pilot uygulamalar vardır. Bu davalarda, hiç mahkeme sisteminden geçmeden suçu ve ihlalleri uzlaştırma hizmetlerine yönlendiren kolluk kuvvetleridir. Bu nedenle, bu, uzlaştırmanın ceza adalet sistemine alternatif olarak sunulması meselesidir. Uzlaştırma yalnızca adalet sistemine müdahale etmeden veya adalet sistemini bozmadan uzlaştırmanın potansiyel faydalarının desteklenmesi amacıyla ceza adalet sistemini tamamlayan bir unsur değildir.

⁷ Ekonomik ve Sosyal Konsey’in Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkındaki 2002/12 sayılı Kararı.

⁸ BM Genel Kurulu tarafından 29 Kasım 1985 tarihinde kabul edilen 40/34 sayılı Karar.

⁹ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey Genel Sekreterinin 7 Ocak 2002 tarihinde hazırladığı “Ceza Adalet Sisteminin Değiştirilmesi; Verimlilik ve Eşitliğin Sağlanması: Onarıcı Adalet” başlıklı Raporunda yer alan Onarıcı Adalet Uzman Grubunun raporu.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Ceza Adaletinde Arabuluculuk ve Onarıcı Adalet Tedbirlerinin Geliştirilmesi ve Uygulanmasına ilişkin 1999/26 sayılı Kararında oldukça açıklayıcı bir şekilde:

- Çok sayıda basit suçun vatandaşların güvenliğini ve huzurunu tehlikeye atmasına rağmen ceza adalet sisteminin geleneksel mekanizmalarının hem mağdur açısından hem de uygun yaptırımların uygulanması açısından her zaman bunlara uygun ve zamanında yanıt vermediği kabul edilmektedir,
- uygun olduğu hallerde, özellikle bir yargı makamı veya eşdeğer bir makamın denetiminde, faille mağdurun yüzleşmesini ve suçun neden olduğu zararların tazmin edilmesini kolaylaştıran veya fail tarafından topluma hizmet sunulmasını sağlayan uzlaştırma ve onarıcı adalet tedbirlerinin, uyuşmazlıklar ve basit suçlarla başa çıkılması için iyi bir yöntem olabileceği belirtilmektedir,
- uzlaştırma ve onarıcı adalet tedbirlerinin uygun olduğu hallerde, mağdurları memnun edebileceği, gelecekteki yasa dışı davranışları önleyebileceği ve kısa süreli hapis cezası ve para cezasına uygun bir alternatif teşkil edebileceği vurgulanmaktadır.

Avrupa düzeyinde, ulusal mevzuatlarda aşağıdaki hususların yer alması için tavsiyelerde¹⁰ bulunmaktadır:

- ceza davalarında uzlaştırmanın etkin bir şekilde kullanılması,
- dosyaların uzlaştırma hizmetlerine yönlendirilmesi, uzlaştırmaya yönlendirilen dosyaların ele alınmasına ilişkin usuller ve onarıcı süreçten sonra dosyaların yönetimine ilişkin koşulları belirten ilkelerin belirlenmesi,
- onarıcı adalet programlarının yönetilmesine ilişkin kuralların belirlenmesi,
- Özellikle tarafların hukuki danışmanlık alma hakkı ve gerekli olduğunda eviri hakkına ilişkin olanlar başta olmak üzere, uzlaştırmaya temel usul güvencelerinin uygulanması,
- Çocukların ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından eşlik edilme haklarının güvence altına alınması.

¹⁰ Mağdurların Ceza Takibatlarıdaki Durumu Hakkındaki Kararın 10. Maddesi (2001/220/JHA sayılı ereve Kararı); Avrupa Konseyi'nin 2005 Mayıs ayında Varşova'da düzenlenen III. Devlet ve Hkmet Başkanları Zirvesi'nin Tavsiyeleri; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde III.6, 7 ve 8; BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkındaki 2002/12 sayılı Kararı'nın 12. Maddesi.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

4. CEZA DAVALARINDA UZLAŞTIRMA

Onarıcı adalet aracı olan uzlaőtirma, tarafsız ve özellikle eğitilmiş bir üçüncü tarafın, mutabakata varılan bir çözüme ulaşmak amacıyla, taraflar arasında görüşmeler düzenleyerek, bir çatışmanın taraflarına yardımcı olduğu bir süreç olarak tanımlanabilir.

Ceza alanına geçen uzlaőtirma, mağdur ve suç eyleminin faili arasında yürütölmektedir, ceza yargılamasının dışında yürütölmektedir ve failin mağdurun uğradığı zararı deđiőtirebilmesini amaçlamaktadır (hem maddi zararların hem de manevi (ve/veya psikolojik) zararların giderilmesini içermektedir). Amaç sadece mağdurlara yeterli bir memnuniyet sağlamak değil mağdurların ihtiyaçlarına ve isteklerine aktif bir özen göstererek ve bu ihtiyaçlara ve isteklere uygun bir telafi sunarak aynı zamanda faileri davranışları ve bunların sonuçlarıyla yüzleőtirmek ve eylemleri için sorumluluk almalarını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, (bazı suçlar hariç olmak üzere) suç istinadı mağdurların isteğine veya seçimine bağlı olmasa da mağdurlara kamu yararına bakılmaksızın kendi çatışmalarının çözümlüne sadece tanık olmanın ötesinde müdahale etmelerine fırsat sağlamak için bir ihtiyaç olduğu göz önünde bulundurulurken bozulan toplumsal dokunun iyileştirilmesi ve mağdurun, failin ve topluluğun çıkarları arasında bir denge kurulmasıdır.

Böylece uzlaőtirma failin eylemleri için sorumluluk üstlenmesi nedeniyle hem fail için hem de ikincil mağduriyetin azaltılabilmesi sonucuyla mağdur için bir kişisel gelişim sürecidir. Bu, karşılıklı tavizlerle ulaşılan uzlaşma şeklinde gerçekleşen taraflar arasındaki bir iletişim süreciyle yapılmaktadır. Bu aracın, cezaların başlıca hedeflerine ulaşılmasında oldukça etkili olduğu kanıtlanmıştır: vatandaşların ceza hukukunun dokunulmazlığına güveninin uzun süreli istikrarının sağlanması (genel pozitif önleme), mağdurun çıkarlarının yeterince telafi edildiğini düşünmesi, suçun failinin eylemleri için sorumluluğu üstlenmesi ve toplumun bir bütün olarak adalet sisteminin ortaya çıkan çatışmaya nasıl yanıt verdiğini gözlemlemesi.

Kısaca, uzlaőtirma, tarafların aktif bir şekilde katıldığı ve suç eylemi ve sonuçlarını gönüllölük esasına dayalı olarak ele aldığı bir diyalog alanı oluşturmaktadır. Bunun üç yönlü kişisel veya öznel etkisi vardır:

- Uğradığı zarar telafi edilecek olan mağdur, dinlenilecek ve hissettiği acı ve duyguları ifade etme şansı bulabilecek ve böylece ikincil mağduriyet azalacaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

b) Eylemlerinin farkına varan ve eylemlerinin sorumluluğunu üstlenen failin topluma tekrar dahil olması kolaylaşacaktır. Mağdur ve fail, ortaya çıkan zararı değerlendiren kişiler olduğu için ihtiyaçlarına göre ve yasal çerçevenin sınırları dahilinde, en memnun edici telafi etme yoluna karar veren kişilerdir.

c) Toplum için adaletin vatandaşlara yakınladırtılmasını güçlendirdiği kadar vatandaşların toplumsal huzurun tesis edilmesine yardımcı olan hızlı sürece aktif katılımlarını kolaylaştırmaktadır. Uzlaştırma tekrar suç işlenmesinin önlenmesi için de uygun bir araçtır.

Bu tür süreçlere ve onarıcı adaletin sunduğu çözümlere karşı olan kişiler genellikle bunların meşruiyet, eşitlik ve savunma gibi dokunulmaz ilkelere karşı olduğu iddia etmektedir. Aşağıda görüleceği üzere, bunlar çok güçlü argümanlar değildir.

a) Meşruiyet ilkesinin söz konusu olduğu hallerde, uzlaştırmaya yönelik itiraz, cezalandırma hakkının (*ius puniendi*) Devletin tekeline olduğu varsayımına dayanmaktadır. Yani yalnızca Devlet, yargı kurumları aracılığıyla kovuşturma ve suçların cezalandırılmasını gerçekleştirebilir. Devletin meşruiyet ilkesiyle yönetilmesi gereken görevleri vardır. Bu itiraz, adalet sistemlerinin çoğunda, işlenen tüm suçların kovuşturulmamasına ve cezalandırılmamasına neden olan ekonomik, kurumsal ve sosyal kısıtlamalar olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Aynı zamanda bu aynı sistemlerin çoğu, meşruiyet ilkesinin titiz bir şekilde uygulanması taleplerini azaltan ve hatta bu ilkenin kovuşturma ve suçların cezalandırılmasında fırsat eşitliği ilkesi gibi diğer ilkelerle değiştirilmesine izin veren esneklik için kriterler ve mekanizmalar içermektedir.

b) Eşitlik ilkesi açısından uzlaştırmaya karşı itiraz, uzlaştırmanın aynı türden ihlallere dahil olan vatandaşlara farklı muamele ve çözümler sunduğu fikrine dayanmaktadır. Bu, büyük ölçüde eşit davalara eşit olmayan bir şekilde muamele ederek anayasal anlamlılıkta ayırt ediciliği içermektedir. Fakat bu değerlendirmedeki temel hata, iki davanın benzerliğinin veya farklılığının, uzlaştırmada yapıldığı gibi her zaman davanın spesifik koşullarının tamamını dikkate alarak değil işlenen suç türü temelinde belirlenmesi gerektiğinin düşünülmesidir.

c) Son olarak, uzlaştırmaya karşı itirazlar, uzlaştırma süreçleri ve tekniklerinin, sanığın kendisine karşı ifade vermeme ve suçu itiraf etmeme hakkını gözetmediği göz önünde bulundurularak, savunma hakkı açısından yapılmaktadır. Fakat bu tür

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

itirazların farklı yollarla üstesinden gelinmektedir. Bunların tamamı genel olarak uzlaştırmada tanınan ve gözetilen hususlardır: failin en başından itibaren uzlaştırma sürecine dahil olmayı özgürce kabul etme veya reddetme özgürlüğü veya sürece devam etmeyi kabul etme veya reddetme özgürlüğü, uzlaştırma süreci boyunca devam eden hukuki danışmanlık güvencesi, uzlaştırma sırasında davalının tüm temel haklarını katı bir şekilde gözetme şartı, uzlaştırma sürecinin kendisi de dahil olmak üzere, görüşmelerin içeriklerinin (tüm iletişimler ve görüşmelerde toplanan materyaller) mahkeme nezdinde delil olarak kullanılmasının yasaklanması ve bir sonraki bölümde incelenecek istisnalarla birlikte tüm uzlaştırma sürecinin gizliliği.

4.1. Uzlaştırmanın Adli Süreç Karşısındaki Avantajları

UZLAŞTIRMA	MAHKEME SÜRECİ
Tarafların süreç üzerinde ve sürecin sonucunda kontrolü vardır.	Mahkemenin süreç üzerinde ve sürecin sonucunda kontrolü vardır.
İş birliği	Yüzleşme (Çekişme)
Kazan-kazan dinamikleri	Kazan-kaybet dinamikleri
Kişisel, aileyle ilgili veya ekonomik çatışmalar içerebilen başka çatışmaların kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlar.	Sürece konu olan hususla sınırlı hukuki uyuşmazlık
Tarafların çözüm aranması ve bulunmasında kilit rolü vardır.	Karar yalnızca hakim tarafından verilir.
Tarafların sürecin sonuçlarına bağlılığı.	Tarafların sürecin sonuçlarına bağlılığının az olması.
Taraflar arasındaki diyaloğun devam ettirilmesi olasılığı.	Taraflar arasında gelecekteki diyalog olasılıklarının hepsini yok eder.
Yaratıcı çözümler sağlar.	Daha sınırlı çözümler
Hızlıdır.	Uzun sürer.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

4.2 Uzlaştırmanın temel ilkeleri

- GÖNÜLLÜLÜK ESASI:

Tüm uluslararası kaynaklar¹¹, onarıcı adaletin bu türünün temel ve başlıca ilkelerinden biri olarak hem mağdurların hem failerin uzlaştırma sürecine katılmak için gönüllülük esasına dayalı, özgür ve önceden rıza göstermesi gerektiği konusunda oy birliğiyle mutabakata varmaktadır. Tüm tarafların, uzlaştırma sürecinde herhangi bir anda bu rızasını geri çekme hakkı olmalıdır.

- GİZLİLİK:

Yukarıda belirtilen uluslararası kaynakların hepsinde aynı şekilde oy birliğiyle, bilgilerin uzlaştırma kapsamında kullanılmaması için uzlaştırma görüşmelerinde konuşulan her şeyin gizliliğinin olduğu belirtilmekte ve vurgulanmaktadır. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Hakkında Yeşil Kitapta belirtildiği üzere, gizlilik, herhangi bir alternatif uyuşmazlık çözümü sürecinin doğru bir şekilde işlemesi için olmazsa olmaz (*sine qua non*) şartı gibi görünmektedir. Çünkü tarafların açık olmasının ve süreç boyunca kurulan iletişimlerin samimi olmasının sağlanmasına yardımcı olur.

Gizliliğın sağlanması görevi, uzlaştırmacı için sürecin tüm aşamalarında ve süreç tamamlandıktan sonra bağlayıcı olmak zorundadır. Yasal sistem, bu gizliliğın muhafaza edilmesi için güvenceler sunmak zorundadır (mesleki gizlilik görevi). Mevzuatta, bu görevin istisnaları açık bir şekilde belirtilmelidir. Gizliliğın ihlali, ciddi bir disiplin suçu olarak değerlendirilmeli ve uygun bir şekilde yaptırım uygulanmalıdır.

Gizliliğın sağlanması görevi, sadece tarafları ve uzlaştırmacıyı değil aynı zamanda uzlaştırma sürecine dahil olan üçüncü tarafları da kapsamaktadır. "Üçüncü taraf", çatışmadaki taraflar ve uzlaştırmacı dışında olan ve uzlaştırma sürecine dahil olan herhangi bir kişidir: uzmanlar, avukatlar, arkadaşlar, akrabalar, destek kişileri ve grupları vb. Üçüncü taraflar tarafından

¹¹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arbuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde I, II.1 ve V.4.31; Ceza Davalarında Arbuluculuğa ilişkin Tavsiyelerin Daha İy Uygulanmasına yönelik Rehber Madde 31. UNECE (2007) 13; BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkındaki 2002/12 sayılı Kararı'nın 7. Maddesi; Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi Madde 12(1)(a) ve (d).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

gizliliğin ihlal edilmesine de bu sürecin yürütülmesini yönetmesi gereken iyi niyetin ihlali olarak yaptırım uygulanmalıdır.

Objektif bakış açısıyla, uzlaştırma görüşmeleri sırasında konuşulanların gizliliği, sözlü olarak veya başka bir ortamda veya kayıtle, sözlü veya sözsüz olarak uzlaştırma sürecinde gerçekleştirilen tüm iletişimleri kapsamaktadır.

Ancak bazı uluslararası belgeler, uzlaştırmaya uygulanması gereken genel gizlilik ilkesine bazı istisnalar veya nüanslar içermektedir:

a) tarafların, müzakerelerinin gizliliğinin ortadan kaldırılması konusunda mutabık olması¹².

(b) uzlaştırmacının veya uzlaştırma sürecine dahil olan başka birinin, uzlaştırma süreci sırasında, başka bir ağır suç veya şiddet suçunun işlenmesinin muhtemel olduğuna dair bilgi alması. Bu durumda, uzlaştırmacı bu bilgiyi yetkili makamlara veya ilgili kişilere bildirmek zorundadır¹³.

(c) uzlaştırmacının veya uzlaştırma sürecine dahil olan başka birinin, bir çocuğa yönelik psikolojik veya fiziksel bir zarar riski olduğuna dair önemli bir bilgi alması¹⁴.

(d) çocuğun üstün yararının korunmasının veya bir kişinin fiziksel veya psikolojik bütünlüğüne yönelik zararın önlenmesinin bunu gerektirdiği haller¹⁵.

(e) ulusal kanunda aksinin belirtilmesi.

(f) süreç sırasındaki tehdit veya başka türlü şiddet gibi unsurların, kamu yararı gerekçeleriyle açıklanmasını gerektirmesi.

¹² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde II.2 ve Gerekçe 46; Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi Madde 12(1)(e); Eyaletler Arasındaki Mevzuatlar Birlikteliğine ilişkin Ulusal Komiserler Konferansı tarafından onaylanan Arabuluculuğa ilişkin Yeknesak Kanun'un 5. Bölümü (ABD, 2003).

¹³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde V.3.30 ve Eyaletler Arasındaki Mevzuatlar Birlikteliğine ilişkin Ulusal Komiserler Konferansı tarafından onaylanan Arabuluculuğa ilişkin Yeknesak Kanun Bölüm 6 (a2) (ABD, 2003).

¹⁴ Lahey Konferansı tarafından 25 Ekim 1980 tarihinde kabul edilen Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair İyi Uygulama Rehberinin 211. Maddesi.

¹⁵ Hukuk ve Ticaret Davalarında Arabuluculuğun Belli Yönleri hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 21 Mayıs 2008 tarihli 2008/52/EC sayılı Direktifi Madde 7(1)(a).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

(g) kamuoyu tarafından erişilebilir olan veya kamuya açık görüşmelerde elde edilen bilgilerin söz konusu olması.

(h) uzlaştırmacıya veya diğer yetkililere veya daha önceki uzlaştırma sürecine dahil olan kişilere karşı sorumluluk veya görevi kötüye kullanmaya ilişkin açılan bir davada delil olarak gerekmesi halinde.

(i) bir kişinin bir suç planlamak, suç girişiminde bulunmak veya suç işlemek ya da bir suç veya suç eyleminin üstünü örtmek için uzlaştırmayı kasten kullandığı hallerde.

Uzlaştırma görüşmelerinde tamamen etkili olan bu gizlilik ilkesi, en nihayetinde ulaşılabilecek uzlaştırma anlaşmasında uygulanmamaktadır (en azından tam olarak). Bazı uluslararası standartlarda¹⁶ özel olarak uzlaştırma anlaşmalarının gizli olmayan mahiyetine atıfta bulunulmakta ve bu anlaşmaların “*herhangi bir ceza davasında*” göz önünde bulundurulabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle, anlaşma, daha sonraki bir ceza yargılaması veya başka türlü bir yargılamada ilgili taraf tarafından açıklanabilir ve kullanılabilir fakat her davanın spesifik koşulları ve her ulusal mevzuatın hükümleri uyarınca, bu anlaşmalara hangi değer ve etkinin verilmesi gerektiğine ulusal kanunlar kapsamında karar verilmelidir.

- RESMİYET:

Bir ceza davasını uzlaştırmaya yönlendirme kararı ve bir uzlaştırma sürecinin sonuçlarının değerlendirilmesi ceza yargı makamlarına ait olmalıdır¹⁷.

Yönlendirme kararının ve sonuçların değerlendirmesinin resmi mahiyetiyle birlikte, bu alandaki özel kurumların katkısının kabul edilmesi ve kamu ve özel hizmetlerin çalışmalarının birleştirilmesi ihtiyacının vurgulanması da önemlidir.

- TAMAMLAYICILIK:

Birçok davada, yalnızca ceza adalet sisteminin müdahalesi, suçun neden olduğu tüm zararın telafi edilmesi için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle, suç eylemlerinin mağdurlarının

¹⁶ Mağdurların Korunmasına, Desteklenmesine ve Korunmasına ilişkin Asgari Standartlar Madde 12.1.d; Eyaletler Arasındaki Mevzuatlar Birlikteliğine ilişkin Ulusal Komiserler Konferansı tarafından onaylanan Arbuluculuğa ilişkin Yeknesak Kanun Bölüm 6 (a1) (ABD, 2003).

¹⁷ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arbuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde IV.9.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

ihtiyaçlarının en uygun şekilde karşılanmasına yardımcı olmak amacıyla, başka müdahale biçimlerinin ayarlanması gerekmektedir.

Onarıcı adalet uygulamalarının, kurulu adalet sistemlerinin yerine geçecek bir mekanizma olarak değil bu sistemlere tamamlayıcı olarak düşünülmesi gerektiği yukarıda belirtilmiştir.

Avrupa Birliği düzeyinde, Suç Mağdurları Direktifi, Üye Devletleri, uzlaştırma sırasında mağdurla sanık arasında ulaşılan herhangi bir anlaşmanın ceza yargılamasında dikkate alınabilmesinin sağlanmasını teşvik etmektedir.

- **EŞİTLİK:**

Faile ve mağdura yönelik adilliğin sağlanması için uzlaştırma programlarında temel usul güvenceleri uygulanmalıdır.

- **ERİŞİLEBİLİRLİK:**

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararında, uzlaştırmanın herkes için erişilebilir olması gerektiği (Madde II.3) ve ceza adaleti sürecinin tüm aşamalarında ulaşılabilir olması gerektiği belirtilmektedir.

- **ESNEKLİK:**

Uzlaştırma süreci, koşullara ve konulara uyum sağlamak amacıyla esnek olmalıdır. Her dosyada izlenecek ilkelere genellikle uzlaştırmacı tarafından karar verilmektedir ve her türlü uzlaştırma süreci için aynı kurallar belirlenmemekte ve eşit süreler belirlenmemektedir.

Bu esneklik ilkesi, uzlaştırmanın kendi düzenlemesine de uygulanmalıdır. Uzlaştırma, ceza adaletini veya adalet sistemini düzenleyen yasal belgelerden daha faal ve çok yönlü belgelerle düzenlenmelidir.

- **KAPSAYICILIK:**

Kapsayıcılık, çatışan tarafların ve diğer paydaşların görüşlerinin ve ihtiyaçlarının süreçte ve uzlaştırma deneyiminin sonucunda ne ölçüde ve ne şekilde temsil edildiği ve bunlara ne ölçüde ve ne şekilde dahil edildiği anlamına gelmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Sürecin kapsayıcılığı ayrıca uzlaştırma sonucunda ulaşılan anlaşmanın meşruiyetini ve tarafların uzlaştırmanın uygulanmasına dahil olmasını artırmaktadır. “Kapsayıcı bir süreç”, tüm tarafların görüşmelere doğrudan dahil olması anlamına gelmemektedir. Ancak çatışan taraflarla diğer paydaşlar arasındaki etkileşimi kolaylaştırarak diğer muhtemel paydaşların bir şekilde sürece dahil olmasını sağlayan yeterince mekanizma olduğu anlamına gelmektedir.

Kapsayıcı bir süreçte, çatışmanın temelinde yatan sebeplerin tespit edilmesi ve ele alınması ve ilgili tüm tarafların ihtiyaçlarının ve çıkarlarının dikkate alınmasının sağlanması muhtemeldir.

- ÜCRETSİZ OLMASI:

Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Hakkında Yeşil Kitapta, özel hukuk alanında genel kural olarak bu masrafın taraflar tarafından üstlenilmesi gerekse de tarafların bazen uzlaştırma süreçlerinin karşılanamaz masraflarından muaf olması için diğer seçeneklerin mümkün olduğu belirtilerek bu alternatif uyuşmazlık çözümü tedbirlerinin masraflarının önemi vurgulanmaktadır. Bu seçenekler şu şekildedir:

- uzlaştırmanın uzlaştırmacılara ödeme yapılmayan bir tür toplumsal gönüllülük hizmeti olarak düzenlenmesi,
- uzlaştırmanın, kamu kurumlarının veya meslek örgütlerinin sürecin işleyişine ilişkin masraflarla ilgili sorumluluğu üstlendiği bir kamu hizmeti olarak düzenlenmesi,
- adli yardım hakkı olan taraflara, uzlaştırma masraflarından muaf olmasına izin verilmesi.

Son olarak, Yeşil Kitapta, adli yardımın, kanunda bu tür süreçlerin kullanımının teşvik edildiği veya davaya bakan hakimin dosyayı uzlaştırmaya yönlendirdiği durumlarda mahkeme dışı yollarla uyuşmazlıkların çözümünü kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir.

4.3 Uzlaştırmanın güvenceleri

Hakların garantörü olarak hakim veya mahkeme, bir dosyanın onarıcı adalet hizmetlerine yönlendirilmesinde, yargı sürecinin değişmez etkenlerini gözetmek amacıyla, aşağdaki güvencelere uyulmasını sağlamak zorundadır: özerklik güvencesi, mağdurların korunması güvencesi, hakkında soruşturma yürütölen kimse/davalıya masum olarak muamele edilmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

güvencesi, haksız zararın telafi edilmesi güvencesi ve özel hayatın gizliliği güvencesi. Bu noktada, diğer onarıcı yöntemleri bir kenara bırakılarak, adalet sisteminin şu anda yalnızca tasarımında uzlaştırma yöntemlerinin varlığının protokolünü yaptığı ölçüde uzlaştırmaya odaklanılacaktır.

1.- ÖZERKLİK VE BİLGİLENDİRME GÜVENCESİ:

Özerklik güvencesi, uzlaştırmanın başından itibaren, uzlaştırmanın gidişatının ve varsa, süreçte yapılan anlaşmanın, hem mağdurun hem de hakkında soruştırma/kovuşturma yürütölen kişinin özgür iradesiyle ve bilinçli olarak yapılmasının sağlanmasını gerektirmektedir. Bu bakış açısıyla, özellikle iki husus önemlidir: kamu görevlilerinin verdiği bilgiler ve hukuki danışmanlar olarak avukatların rolü.

Bilgilendirme açısından, mağdurun kamu kurumlarıyla ilk temasından itibaren, bu modelin yasal olarak mümkün olduğu hallerde, mevcut onarıcı adalet hizmetleri hakkında bilgilendirilme hakkı vardır. Bu bilgilendirme anlaşılabilir olmalı ve bu bağlamda mağdurun kişisel durumu ve koşullarına, işlenen suçun mahiyetine ve mağdurun uğradığı zarara uyarlanmalıdır. Bilgilendirme, onarıcı programa katılmanın hakkında soruştırma/kovuşturma yürütölen kişi için olumlu etkileri olabileceği dahil olmak üzere tam olmalıdır. Aynı bilgilendirme, dosya uzlaştırmaya yönlendirildiğinde sanığa da yapılmalıdır. Çünkü uzlaştırma sürecinin başlatılması için sanığın rızasının alınması gerekmektedir.

Avrupa Konseyi'nin, Birleşmiş Milletler sisteminin ve Lahey Konferansı'nın tavsiyeleri, uzlaştırma sürecine dahil olan taraflara sunulan bilginin net, tam ve zamanında olması gerektiği yönündedir. Bu bilgilendirme en azından şu hususları kapsamalıdır:

- uzlaştırmaya yönlendirilen dosyanın maddi esasları.
- uzlaştırmanın yalnızca bir seşenek olduğunu ve uzlaştırmanın sonucunun yargılamaya erişim koşulu olmadığını açıklayarak uzlaştırma sürecinin mahiyeti ve uzlaştırmanın mevcut veya olası adli süreçlerle ilişkisi.
- gizlilik ilkesi başta olmak üzere, uzlaştırma sürecini yöneten ilkeler.
- tarafların hakları ve yükümlölükleri.
- tarafların kararlarının olası sonuçları.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- uzlaştırmanın yasal etkileri ve özellikle adli s¼reç sırasındaki uzlaştırmanın olası sonuçları: davanın sonlandırılması veya d¼řmesi, yaptırımın azaltılması veya askıya alınması vb.
- tarafların uzlaştırma s¼recine katılımları sonucunda üstlenmeleri gerekebilecek masraflar.
- genel olarak, uzlaştırma s¼recine dahil olan tarafların bu s¼rece katılımları hakkında bilinçli bir karar vermelerini sağlamak amacıyla uzlaştırma ve ilgili hususlar hakkında t¼m gerekli bilgiler.

Mağdur ve failin onarıcı adalet s¼reciyle ilgili avukata danışma ve gerekirse eviri hizmetlerine erişme hakkı da olmalıdır.

Mağdura ve hakkında soruşturma/kovuşturma y¼r¼t¼len kişiye hukuki danışmanlık yapan avukatların rol¼, tarafların t¼m s¼rece katılımlarıyla ilgili rızalarının bilinçli bir isteğin sonucu olmasının sağlanması için oldukça önemlidir. Avukatlardan alınacak hukuki danışmanlık, hakimin (katip veya hakim yardımcısı) taraflara (mağdur ve hakkında soruşturma/kovuşturma y¼r¼t¼len kişi) ve avukatlarına dosyanın uzlaştırmaya y¼nlendirilmesi ve bu kararın yargılamada (varsa) olabilecek hukuki etkilerine ilişkin bilgilendirme yapmasını gerektirebilir. Ayrıca taraflara uzlaştırmaya katılmanın faydalı olup olmayacağı hakkında tavsiyede bulunmaları için mağdurun ve hakkında soruşturma/kovuşturma y¼r¼t¼len kişinin avukatlarının hazır bulunduğu (talep ederlerse) bir bilgilendirme g¼r¼řmesinin yapılması da gerekmektedir. Bu g¼r¼řme, uzlaştırmacı veya uzlaştırmacı ekibinin, tarafları s¼recin koşulları, özellikleri ve etkileri hakkında bilgilendirdiği ilk uzlaştırma faaliyetidir. Son olarak, mağdur ve sanık uzlaştırmaya katılmaya karar verirse, avukatlar uzlaştırma g¼r¼řmelerinde yer almayacaktır. Fakat taraflar mantıken uzlaştırmaya devam etmek isteyip istemediklerini değerlendirmek amacıyla avukatlarıyla irtibatı s¼rd¼recektir (unutmayın ki uzlaştırmaya katılma kararından istedikleri anda vazgeçebilirler).

2.- DENGE:

Uluslararası tavsiyelerde, uzlaştırma s¼relerine dahil olan taraflar arasında dengenin s¼rd¼r¼lmesine ilişkin s¼rekli bir endişe vardır. Bununla ilgili olarak şunlar tavsiye edilmektedir:

- uzlaştırmanın çatışmanın taraflarından biri için dezavantaj oluşturma riski olması halinde bu y¼ntemlerin kullanılmasından kaçınılması.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- hiçbir davada mağdurun veya failin uzlaştırma s¼recine dahil olması veya onarıcı sonuçları kabul etmesi için zorlanmaması veya haksız bir şekilde ikna edilmemesi.
- s¼rece b¼y¼k ölç¼de dahil olan taraflardan herhangi birinin uzlaştırma s¼recinin anlamak için kapasitesi yeterli değilse uzlaştırma s¼reçlerinin başlatılmaması.
- bir dosyayı uzlaştırmaya yönlendirmeden önce ve s¼reç boyunca, tarafların konumu arasındaki eşitsizliğin, k¼lt¼rel farklılıkların veya yaş, olgunluk veya zihinsel kapasite açısından bariz farklılıklarının dikkate alınması.
- bir dosyayı uzlaştırmaya yönlendirmeden önce ve s¼reç boyunca, tarafların güvenliğinin dikkate alınması.

3.- MAĞDURLARIN KORUNMASI:

Mağdurların korunması güvencesi, uzlaştırma veya diğer onarıcı yöntemlere yönlendirmenin ancak ikincil veya tekrarlayan mağduriyet, tehdit veya misilleme riskinin olmadığı durumlarda uygun olmasının sağlanmasını gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, uzlaştırma s¼recinin mağdurun güvenliği için risk teşkil etmemesi veya mağdura daha fazla maddi ve manevi zarar vermemesinin sağlanması gerekmektedir. Bu bakış açısıyla, iletişim alanı güvenli ve uygun olmalıdır. Bu da hakim in veya mahkemenin, dosyayı onarıcı adalet hizmetlerine yönlendirirken suçun mahiyeti ve ağırlığı, mağdurun uğradığı zararın boyutu, psikolojik ve fiziksel şiddet veya cinsel baskının olup olmadığı veya ihtilafly etkileşime dahil olan taraflar arasındaki g¼ç dengesizlikleri gibi kriterleri göz önünde bulundurmasını gerektirmektedir (2012/29/EU sayılı Direktif gerekçe 46). Tekrarlayan mağduriyet risklerinin ortadan kaldırılması, mağdurların ilgi ve dinlenilme ihtiyaçlarını karşılayacak faydalı bir senaryo sunarak iletişim alanının mağdurun yararına olmasının sağlanması için şarttır.

Özellikle kişisel nedenlerle, ilişki nedeniyle veya bağlamsal nedenlerle kırılğan olan mağdurlar, onarıcı yöntemlere yönlendirilmekten hariç tutulmamaktadır. Bu mağdurların ihtiyaç duyduğu şey, güçlendirilmiş bir korumadır. Bu da hakim veya mahkemenin, yaş, engellilik veya g¼ç asimetrisinin, mağdurların özgürce ve gönüll¼ olarak rıza gösterme kapasitelerini sınırlandırmasından veya tekrarlayan mağduriyet durumlarına sebep olmasından kağınmak için her davayı özel olarak değerlendirmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

4.- MASUMİYET KARİNESİ:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Hakkında soruşturma/kovuşturma yrtlen kişinin masumiyet karinesine ilişkin güvence, infazdan önceki aşamalarda, hakim veya mahkemenin, davalı/sanığın suçlandığı olayları kabul etmesi halinde dosyayı uzlaştırmaya yönlendirmesinin mümkün olduğu anlamına gelmektedir. Masumiyet karinesinin iki boyutu olduğu bilinmektedir: muamele kuralı olarak ve karar kuralı olarak (hepsi için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 10 Mayıs 2005 tarihli Arraigo ve Vella ve Malta kararı, 28 Haziran 2011 tarihli Lizaso Azconobieta ve İspanya kararı ve 21 Temmuz 2015 tarihli Neagoe ve Romanya kararı).

Muamele kuralı olarak masumiyet karinesi, nihai kararda sanığın suçlu olduğuna karar verilene kadar tüm süreç boyunca sanığa masum gibi davranılması yükümlülüğü gerektirmektedir. Karar/yargılama kuralı olarak masumiyet karinesi, suç iddiasının muhatabının suçluluk beyanının, suçlamanın açık ve nihai deliline dayalı olmasını gerektirmektedir.

Muamele kuralı olarak masumiyet karinesi, sanık eylemin varlığını ve/veya eyleme katılmayı reddettiği sürece hiçbir yönlendirmenin yapılmamasını gerektirmektedir. Bu tavsiye, farklı uluslararası standartlara göre farklı Őekillerde ve farklı kapsamlarda ifade edilmektedir. Bu nedenle, bazen ancak faili suçlamak için yeterince delil varsa ve mağdurun ve failin zgr ve gönüllü rızasıyla bu süreçlerin uygulanması tavsiye edilmektedir. Diğer durumlarda, failin davanın temel maddi esaslarını kabul etmesi gerekmektedir. Öte yandan, uzlaştırma uygulayıcıları genellikle uzlaştırma sürecinin başlatılmasının bir koşulu olarak maddi esasların ve suçun kendisinin yüksek derecede kabul edilmesini kabul etmeyi reddetmektedir. Çünkü bu, birçok davada uzlaştırmaya erişimi engelleyebilmektedir.

Uluslararası belgelerde, bu konuyla ilgili olarak şu tavsiyeler yer almaktadır:

- Uzlaştırmaya katılım hiçbir zaman müteakip ceza yargılamasında suçun kabul edilmesi olarak kullanılamaz,
- Uzlaştırmada hiçbir anlaşmaya varılamaması, müteakip ceza yargılamasında kullanılamaz,
- Uzlaştırma sadece fail hakkında soruşturma yürütmek için yeterli delil olduğunda ve mağdurun ve failin zgr ve gönüllü rızasıyla uygulanmalıdır,
- Mağdur ve fail, uzlaştırma sürecine katılımlarının temeli olarak davanın esasları konusunda mutabakata varmalıdır,

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- e) Uzlaştırma sürecinde yapılan anlaşmaya uyulmaması, müteakip ceza yargılamasında daha ağır bir ceza için gerekçe oluşturmamalıdır.

5.- TELAFİ GÜVENCESİ:

Telafi güvencesi, uzlaştırmanın hedefinin, suç eylemi nedeniyle ortaya çıkan çatışmanın hem kişisel hem toplumsal huzur açısından telafi edilmesi olmasını gerektirmektedir.

Bu bakış açısıyla, yönlendirmeye ilişkin olumlu göstergeler şu şekildedir:

- Çatışmaya dahil olan kişilerin dinamik ilişkilerinin değiştirilme ihtiyacı, çünkü bu kişiler ortak sistemlere (aile, iş, meslek, eğitim) veya ortak alanlara (eğlence, sosyal) dahil olmaktadır. Bu da gelecekteki çatışmaları beslemektedir.
- Tarafların, kendi ilgili çıkarlarını tespit edebilme kapasitesi.
- Sorunu çözme isteği (geleceğe bakmak) ve intikam almama isteği (geçmişe bakmak).

Ekonomik, performans, terapi niteliğinde veya sembolik olacak şekilde farklı tazminat stratejilerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkan zarar telafi edilebilir ve çoğu durumda telafi, dönüştürücü veya yeniden inşa edici bir telafi yoluyla daha önceden var olan suça itici ilişkilerin yeniden şekillendirilmesinden oluşabilmektedir (örneğin, ailede, eğitimde, meslek hayatında veya sosyal alanlarda baskınlık bağlamı). Zararın karşılanması, tazmin edilmesi, manevi tazminat veya hatta sembolik bir telafi yoluyla suçun telafi edilmesi veya suçun etkilerinin azaltılması, azaltma tedbiri hükümlerine dahil edilebilir.

6.- ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ GÜVENCESİ:

Özel hayatın gizliliği güvencesi, konuşulan veya mutabakata varılan hiçbir şeye, mağdurun ve failin ortak rızası olmadan erişilememesini sağlamak amacıyla iletişim alanının gizli olmasını gerektirmektedir. Böylece uzlaştırmacılar ve uzlaştırma sürecine dahil olan yetkililer (asistanlar, uzmanlar, hukuk danışmanları), görevlerini yerine getirirken öğrendikleri gerçekler ve ifadelerle ilgili olarak mesleki gizliliğe tabi olacaktır ve tarafların da uzlaştırma sürecinde öğrenilenleri gizli tutma sorumluluğu olacaktır.

Bu güvencenin bazı gereklilikleri vardır:

- Uzlaştırmanın başlamaması veya tamamlanmaması, başlamama veya tamamlamama sebebini belirtmeden hakime veya mahkemeye iletilecektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Çekişmeli yargılama yapılırsa, uzlaştırmacı veya katılımcılardan herhangi biri uzlaştırma sürecinde olanlarla ilgili bilgi kaynağı olamaz.
- Uzlaştırma süreci onarıcı bir anlaşmayla tamamlanırsa, telafi anlaşması, usul yönetimi için taraflara verilecek ve mahkeme, uzlaştırma sürecinin onarıcı bir anlaşmayla tamamlandığı konusunda bilgilendirilecektir. Adi suçların kovuşturulması halinde, telafi anlaşması, düzenlenmiş fırsat ilkesini uygulamak isterse diye savcılığa da iletilecektir.

5. UZLAŞTIRMA NE ZAMAN KULLANILABİLİR?

5.1 Giriş

Dosyaların uzlaştırmaya ya da diğer onarıcı adalet süreçlerine yönlendirilmesi, ayırım gözetmeksizin yapılmamalıdır. Tam tersine, konuyla ilgili uluslararası standartlar¹⁸, her dosyanın uzlaştırma için uygunluğunun önceden değerlendirilmesini ve tespit edilmesini tavsiye etmektedir. Bu, bu tür çatışma çözümüne uygun olmayan dosyalarda uzlaştırma yapmaya çalışarak gereksiz yere neden olabilecek aksamalardan kaçınılmasına, risklerin tespit edilmesine ve bu riskleri azaltabilecek tedbirlerin alınmasına yardımcı olmaktadır.

Tüm uluslararası standartlarda ve kaynaklarda, uzlaştırmaya yönlendirilebilecek dosyalar seçilirken ve dosyaları uzlaştırmaya yönlendirme kararı alırken bir dizi önlemin göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Şu hususlar belirtilmektedir:

- Onarıcı adalet hizmetleri, yalnızca güvenlik hususları dikkate alınarak, mağdurun yararınaysa ve mağdurun özgür ve bilinçli rızasına dayalıysa (mağdur isteği anda geri çekilebilir) uygulanmalıdır.
- Mağdurlarla failer arasında uygun bir güç dengesi sağlamak amacıyla, uzlaştırma sürecinden önce, süreç sırasında ve süreçten sonra mağdurların ihtiyaçlarına özel özen gösterilmelidir ve uzlaştırmacının çatışmanın taraflarından biri için dezavantaja neden olma riski varsa bu yöntemin uygulamasından kaçınılmalıdır.
- Onarıcı adalet süreçleri yalnızca güçlü bir suçluluk delili unsuru varsa uygulanmalıdır.

¹⁸ Lahey Konferansı tarafından 25 Ekim 1980 tarihinde kabul edilen Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşmenin 148. maddesi ve devamında gelen maddeler

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Mağdur ve fail genellikle onarıcı s¼rece katılımlarının temeli olarak davanın maddesi esasları üzerinde mutabakata varmak zorundadır.
- Her hal¼karda ve uygun olduğu hallerde, dosyaların onarıcı adalet hizmetlerine y¼nlendirilmesi, y¼nlendirmenin koşullarına ilişkin usulleri veya ilkeleri belirleyerek kolaylaştırılmalıdır.

Uzlaştırma ¼zellikle uyuşmazlıklar ve basit suçlar için tavsiye edilmektedir. Onarıcı adalet tedbirleri ¼zellikle bir yargı makamının veya başka bir yetkili makamın denetiminde, faille mağdur arasındaki g¼r¼řmeyi, mağdurun uğradığı zararların tazmin edilmesini veya kamu hizmetinin sunulmasını kolaylaştıran uyuşmazlıklar ve suçlar için tavsiye edilebilmektedir.

Uzlaştırma oldukça ¼ekiřmeli topluluklarda işlenen suçlar dahil olmak ¼zere, nitelikli suçlar için de tavsiye edilebilmektedir. Bunlarla ilgili olarak, mağdurların, faillerin ve topluluğun ihtiyaçlarını karşılayan ve yeniden dahil olmayı kolaylaştıran onarıcı sonuçlara ulaşılmasının amaçlanması istenebilir.

Avrupa Birliği d¼zeyinde, bir dosya onarıcı adalet hizmetlerine y¼nlendirilirken şu unsurların dikkate alınması gerekmektedir: suçun mahiyeti ve ağırlığı, suçun neden olduğu zararın d¼zeyi, mağdurun fiziksel, cinsel veya psikolojik b¼t¼nl¼đ¼n¼n m¼kerrer bir şekilde ihlal edilmesi, mağdurla fail arasındaki g¼ç dengesizlikleri, mağdurun bilinçli bir seçim yapmasını sınırlayabilen veya azaltabilen yaşı, olgunluğu veya zihinsel kapasitesi.

5.2 Her davanın bireysel değerlendirmesi

Çatışmaların uzlaştırmaya uygunluğunu değerlendirmek için evrensel olarak uygulanabilir kurallar yoktur. Bu nedenle, her davanın spesifik koşulları ve herhangi bir zamanda ve yerde mevcut olan uzlaştırma kaynakları dikkate alınarak dava bazlı olarak bir tanılama yapılmalıdır. Bu tarz bir değerlendirme, birçok durumda, çatışmaya dahil olan tarafların her birinden daha ¼nceden bilgilerin gizli olarak toplanmasını gerektirmektedir. Bilgi toplama, s¼reçten ¼nceki bilgilendirme g¼r¼řmelerinden faydalanılarak yapılabilir.

Aşağıdaki test, somut davanın analiz edilmesinde yardımcı olabilir ve sorularınız, tarafların uzlaştırmaya istekliliği hakkında tarafları sorgulamanız için yol g¼sterici olabilir.

Burada amaç, aşağıdaki soruları yanıtlamaktır. Sorunun ilgisiz olması veya yanıtın net olmaması halinde "BİLİNMIYOR" seçeneğini işaretleyin.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

KISIM A.- ÇERÇEVE	EVET	BİLİNMIYOR	HAYIR
Uyuşmazlık, mevcut yasal çerçeve içinde bir anlaşmaya tabi olabilir mi?			
Taraflar, yargılamanın bu aşamasında uzlaştırmaya yönlendirilebilir mi?			
Aynı tarafları veya taraflardan birini içeren aynı veya ilgili konularda derdest yargılamalar var mı?			
Çatışmaya dahil olan çok taraf var mı veya sürece çağırılması gereken bir üçüncü taraf olma olasılığı yüksek mi?			
KISIM B.- ÇATIŞMANIN UYGUNLUĞU	EVET	BİLİNMIYOR	HAYIR
Deneyimlerinize bağlı olarak, çatışmanın çözülmesi mümkün mü?			
Çatışmaya hızlı bir çözüm bulunması önemli mi?			
Yargısal karar, tarafların yargılama giderlerini telafi edebilir mi?			
Delil eksikliği veya teknik olarak karmaşık hususların varlığı nedeniyle davanın hakim için karmaşık olma ihtimali yüksek mi?			
Mahkeme kararının infaz edilmesinin zor olma ihtimali var mı?			
Delil eksikliği, usuldeki hatalar vb. nedeniyle kararın taraflardan en azından biri için adil olmama ihtimali var mı?			
Çatışmanın özel unsurlarının gizli kalması gerekir mi?			
Çatışmanın alta yatan açıklanmamış daha büyük bir çatışmanın sadece bir kısmını temsil etme olasılığı var mı?			
Çatışmada duygular önemli bir rol oynuyor mu?			
KISIM C.- İYİ NİYET KOŞULLARI	EVET	BİLİNMIYOR	HAYIR
Tarafların gelecekte bir ilişki sürdürmeleri önemli mi/gerekli mi?			

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Tarafların, çatışmanın çözümünün sonuçlarına katılması uygun mu?			
Tarafların, telafi sürecinin düzenlenmesine katılımı önemli mi?			
Kamuoyuna açıklama yapılması taraflar için önemli mi?			
Tarafların avukatları, çatışmanın çözümünün müzakere edilmesi fikrini destekliyor mu?			
KISIM D.- UZLAŞTIRMANIN FAYDALARI	EVET	BİLİNMIYOR	HAYIR
Uzlaştırma taraflar arasındaki diyalogun/ilişkilerin iyileştirilmesine yardımcı olur mu?			
Uzlaştırma, uygulanacak yasal çerçevenin ötesine geçen özel bir çözüm bulunmasına yardımcı olur mu?			
Uzlaştırma, hassas bilgilerin gizli bir ortamda açıklanmasına yardımcı olur mu?			
Uzlaştırma özür dilenmesi için koşulların oluşturulmasına yardımcı olur mu?			
Uzlaştırma, tarafların tutumlarının ve/veya ihtimallerin çatışmada etkili olup olmadığına dair “gerçeklerle yüzleştiren değerlendirme” yapması için bir fırsat sağlar mı?			

Olumlu yanıtların çoğunlukta olması, uzlaştırmanın söz konusu dava için adli süreçten daha uygun bir süreç olabileceğini göstermektedir.

Olumlu yanıtlar, **çerçeve koşulları** kısmında verilirse, yasal çerçevenin ve usul çerçevesinin, uzlaştırmayı engellemediği ve hatta teşvik edebildiğini göstermektedir.

Olumlu yanıtlar, **çatışmanın uygunluğu** kısmında verilirse, çatışmanın mahiyetinin özellikle uzlaştırma için uygun olduğunun ve tarafların çözüm bulmasına yardımcı olacak birçok avantaj olduğunun göstergesidir.

Olumlu yanıtlar, **iyi niyet** kısmında verilirse, tarafların kendi çözümlerini bulma konusunda istekli olabileceğini ve tarafları uzlaştırmanın avantajları konusunda ikna etmenin kolay olabileceğini göstermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Olumlu yanıtlar, **faydalar** kısmında verilirse, uzlaştırma anlaşmasının, taraflara mahkeme kararından daha fazla fayda getirebileceğini göstermektedir.

5.3 Suç türüne göre seçim

Kapalı bir liste olmasının, ters etkili olabileceği genel kanıdır çünkü böyle bir liste, uzlaştırmanın listede olmayan suç türleri için erişilebilir olmasını engelleyebilir ve yasal uygulayıcıların, uzlaştırmaya yönelik daha açık ve kapsamlı bir tutumu olmasını engelleyecek basmakalıp düşünceler benimsemesine neden olabilir.

Genel olarak, en sık yapılan tavsiyeler, spesifik ceza gerektiren suçların (suçlar ve kabahatler) uzlaştırmaya yönlendirilebileceği veya yönlendirilmesi gerektiğine ilişkin kapsamlı kriterlerden başlanması yönünde olmaktadır. Bu kapsamlı kriterlere göre, yalnızca kanunda uzlaştırmaya yönlendirmenin yasaklandığı bu davalar veya suç türleri, öncelikli olarak uzlaştırma dışında tutulmalıdır.

- **KABAHATLER**: Uzlaştırma, adi suçları hariç bırakmamalıdır. Bu tür suçlar için yapılan suç ihbarlarının birçoğunun arkasında, kişisel/aileyle ilgili/işle ilgili ilişkilerden kaynaklanan çatışmalar yatmaktadır. Bunların mahkemeler aracılığıyla çözümü genellikle ilgili taraflar için yeterli ve memnun edici olmamaktadır. Bu şikayetlerin tekrarlamasına, üst üste gelmesine ve kesişmesine neden olmakta ve aynı kişiler için birçok derdest dava olmasına yol açmaktadır. BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Ceza Adaletinde Uzlaştırmanın ve Onarıcı Adalet Tedbirlerinin Geliştirilmesi ve Uygulanması hakkında 1999/26 sayılı Kararında, uyuşmazlıkların ve adi suçların ele alınması için uzlaştırmanın istenilebilirliği ve uygunluğu vurgulanmaktadır.

- **SUÇLAR**: Mal varlığına karşı suçlar, vucüt bütünlüğüne karşı işlenen suçlar, art arda gelen mahiyetteki ihlaller veya devam eden bir ilişkide meydana gelen ihlaller ve aleni ihlaller genellikle uzlaştırmaya yönlendirmeye uygun suçlar arasında yer almaktadır. Karşıt bakış açısıyla, korunan hukuki faydanın önemi göz önünde bulundurularak en ağır suçların uzlaştırmanın dışında tutulması gerektiğini savunanlar vardır. Ancak deneyimler, bu tür davaların uzlaştırma süreci dışında tutulmaması, suçun mağduruna, uzlaştırma sürecine dahil olmak isteyip istemediğine karar verme imkanı verilmesi ve sanık veya hükümlüye de aynı fırsatın verilmesi gerektiğini göstermektedir. Çok ağır suçlarda bile uzlaştırma hapis cezası sürecinden sonra uygulanabilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

- **MAĞDURU OLMAYAN SUÇLAR**: Mağduru olmayan suçlar (soyut tehlike içeren suçlar veya birey üstü mülkiyete karşı suçlar), mahiyetleri gereği, uzlaştırmaya dahil edilemez.

- **AİLE İÇİ ŞİDDET VE TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI ŐİDDETE İLİŞKİN ÖZEL DURUM**:

Aile içi Şiddet ve toplumsal cinsiyete dayalı Őiddetin uzlaştırmaya uygun olup olmadığına dair görüşler büyük ölçüde değişiklik göstermektedir.

Lahey Konferansı tarafından 25 Ekim 1980 tarihinde kabul edilen Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşmesi kapsamındaki Uzlaştırmanın Hukuki Veçhelerine ilişkin İyi Uygulama Rehberinde, bu konunun lehine ve aleyhine tutumlar çok iyi bir şekilde özetlenmektedir:

a) Bazı uzmanlar, uzlaştırmanın gerektirdiği doğrudan temasın, mağduru daha fazla Şiddet görmesi yönünde riske atabileceğini, bu suçlarda iş birlikçi çatışma çözüme sürecinin gerektirdiği eşitlik ve denge ilişkisi olmadığını, aile içi Şiddet mağdurunun genellikle failin bulunduğu ortamda kendi çıkarlarını talep etme konusunda sıkıntı yaşadığı için uzlaştırmanın uygun olmayan anlaşmalarla sonuçlanabileceğini ve uzlaştırmanın bu alana uygulanmasının, aile içi Őiddetin cezai olarak kovuşturulması yerine meşru hale getirebileceğini belirterek uzlaştırmanın bu tür davalar için uygunsuz olduğunu düşünmektedir.

b) Öte yandan, diğer uzmanlar, uzlaştırma bu alandaki nitelikli ve deneyimli uzmanlar tarafından ve uygun tedbir ve önlemlerle sunulabileceği sürece aile içi Őiddetin genel olarak uzlaştırma kapsamının dışında bırakılmasına karşıdır. Bu bakış açısıyla, aile içi Şiddet suçlarının her davada büyük ölçüde farklılık gösterdiği ve burada hangi davaların uzlaştırmada ele alınabileceğinin ve hangilerinin doğrudan mahkemelere sevk edilmesi gerektiğini belirlemek amacıyla her davanın kendi özelinde değerlendirilmesi gerektiğinin önemli olduğu belirtilmektedir. Aile içi Şiddet mağduru, bilinçli bir karar vermek için yeterli bilgiyi aldığında, mağdurun muhtemel olarak faydalı ve güvenli uzlaştırma sürecine katılma kararına saygı gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bazı deneyimler, mağdurun uygun ve iyi geliştirilmiş bir uzlaştırma sürecine dahil olmasının, mağdurun güçlendirilmesine büyük ölçüde katkıda bulunabileceğini ve ayrı görüşmelerle veya sanal veya telefonla görüşme yapılarak faille yüz yüze görüşmekten doğabilecek risklerden kaçınılabileceğini göstermektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

5.4 Faile göre seçim

- **TEKRAR SUÇ İŞLEME:** YetiŐkin ceza yargılamasında uzlaştırma gerçekliği, uzlaştırma sürecine dahil olmadan önce halihazırda suç iŐlemiŐ kişilerin uzlaştırma dışında bırakılmaması gerektiğini netleŐtirmektedir. Çünkü suçların iŐlendiđi anlar farklıdır ve bu nedenle farklı bir Şekilde ele alınması gerekmektedir. Ayrıca birçok durumda, faile sebep olduğu zararın sorumluluğunu alması, zararı telafi etmesi ve af dilemesi için ilk kez fırsat verildiği dikkate alınmalıdır. Bu durumda, uzlaştırmanın özel nleme açısından etkililiği hakkında sorular ortaya çıkabilir. Fakat mağdur, failin tekrar suç işlemesi halinde bile, ihtiyacı olduğu için uzlaştırmaya dahil olmak isterse, uzlaştırma yapılmaya çalıŐmal"dır. Bu tür davaların hepsinde, uzlaştırmacı, failin sürece gayrimeŐru amaçlarla dahil olup olmadığını kontrol edecek, eğer bu nedenle dahil olmuŐsa uzlaştırma sürecini sonlandıracaktır.

- ÇOCUK SUÇLULAR

Uzlaştırmanın uygulanması özellikle ocuk suçlularla ilgili sorunlar için tavsiye edilmektedir.

6. CEZA YARGILAMASI SIRASINDA UZLAŞTIRMA

6.1 Uzlaştırma sırasında ortaya çıkarılan delil ve bilgilerin ispat değerı

Çeşitli uluslararası belgelerde bu hususla ilgili yer alan tavsiyeler Şu Şekildedir:

- Alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının hedeflerinden sapmasının önlenmesi ve süreç sırasında belge veya delil sunan tarafa uzlaştırma veya benzer süreç başarılı olmazsa ardından gelebilecek adli süreç sırasında bunları kullanmasına izin verilmesi tercih edilmektedir.
- Uzlaştırma görüşmeleri sırasında tartıŐılan materyallerin gizliliği, taraflardan biri, uzlaştırmacı veya taraf olmayan bir kimsenin sözlü veya herhangi bir ortamda veya kayıt yoluyla, sözlü veya sözsüz uzlaştırma sırasında yaptığı tüm beyanları ve uzlaştırmanın değerlendirilmesi, uygulanması, sürece katılım sağlanması, sürecin baŐlatılması, devam ettirilmesi veya tarafların tekrar bir araya getirilmesi amacıyla yapılan beyanları kapsayacak Şekilde geniŐletilmelidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Alternatif uyuşmazlık çözümünün başarılı olmadığı hallerde, sürece katılan uzlaştırmacıya aynı davada tanıklık yapması teklif edilmemeli veya söz konusu uzlaştırmacı tanık olarak mahkemeye çağrılmamalıdır.
- Uzlaştırma süreci sırasında taraflar arasında paylaşılan bilgiler, daha sonraki yargılama veya tahkim süreçlerinde delil olarak kabul edilmemelidir.
- Uzlaştırma dışında başka bir araç veya süreç vasıtasıyla ortaya çıkarılan herhangi bir delil veya bilgi, yalnızca uzlaştırma sırasında ortaya çıkarıldığı veya kullanıldığı için mahkeme veya idari makam tarafından kabul edilemez olarak değerlendirilmemeli veya korunmamalıdır. Böylelikle, gizlilik ilkesiyle korunan yalnızca uzlaştırma sırasında kurulan iletişimdir fakat altta yatan delil veya bilgiler değildir. Uzlaştırma sırasında açığa çıkarılan delillerin, uzlaştırma uygulanmasa bile uzlaştırma dışında başka bir yöntemle aynı koşullarda ve aynı ölçüde keşfedilmesi olasıdır. Bu nedenle, “yasak ağacın meyvesi” doktrini bu konuya uygulanmaz.
- Uzlaştırma sırasında ortaya çıkan bilgi ve verilerin gizliliği ve delil olarak kabul edilemezliğine ilişkin istisnalar, yalnızca bu delil veya bilgilerin, başka bir şekilde veya başka araçlar aracılığıyla mevcut olmadığı gösterilirse uygulanacaktır. Bu istisna talebinde bulunan kişinin bu koşulu kanıtlaması gerekmektedir.
- Uzlaştırma sırasında ortaya çıkan bilgi veya delillerin nihai olarak gizlilikle korunmadığı hallerde, bunlar, yalnızca gizlilik istisnasından tam anlamıyla etkilenen tarafa başka bir süreçte delil niteliği amacıyla kabul edilmeli veya açıklanmalıdır.
- Gizlilik ilkesine istisna yapılan spesifik durumlar hariç, uzlaştırma sürecinde gizliliğin ihlal edilmesiyle sağlanan bilgi veya deliller, yetkili yargı makamı veya idari makamlar tarafından dikkate alınmamalıdır.

6.2 Usule ilişkin son tarihlerin askıya alınması

Lahey Konferansı tarafından geliştirilen standartlarda, bir hakim bir davayı uzlaştırmaya yönlendirdiğinde, hakimin yargılamanın süresinin kontrolünü sağlaması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle, uygulanacak usul kanununa bağlı olarak, hakim, uzlaştırma sürecinin tamamlanması için fırsat vererek yargılamayı belli bir süre için askıya almayı tercih edebilir veya askıya almanın gerekli olmadığı hallerde, taraflara uzlaştırmının tamamlanması için yeterli süreyi vererek tarafları uzak bir tarihte bir sonraki duruşmaya çağırmayı tercih edebilir. Her iki durumda da davanın takibinin ve sürecin devamlılığının güvence altına alınması amacıyla, aynı hakimin davayla ilgili bilgiyi elinde bulundurması tavsiye edilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Hakkında Yeşil Kitapta, alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına başvurulmasının, mahkemede dava açılmasına ilişkin süre sınırlamaları askıya alınmadığı ölçüde, adalete erişim hakkını etkileyebileceği belirtilmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm süreci bittikten sonra ve sürecin başarısız olması halinde, ilgili kişiler, gerekçesiz bir şekilde davalarının sonlandırılmasını veya süre sınırlamasının fiili olarak azaltılmasını talep edebilir. Bu nedenle, birçok hukuk sisteminde, belli yetkili alternatif uyuşmazlık çözümü organlarına başvurunun, alternatif uyuşmazlık çözüm sürecine sunulan şikayetle ilgili süre sınırlamasının askıya alınmasını gerektirdiği belirtilmektedir. Ancak böyle bir hüküm, zorluklara neden olmaktadır. Bu durumda, söz konusu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerinin net bir tanımının yapılması ve bunların başladığı ve bittiği zamanın net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Uzlaştırmamanın erişilebilir hale getirilmesi için uzlaştırma uygulaması, usule ilişkin son tarihlerin ve mühletlerin dolması riskini içermemelidir. Bunlar, uzlaştırmaya başvuru yapıldığında askıya alınmalıdır.

6.3 Uzlaştırmamanın sonuçlarının ceza yargılamasına dahil edilmesi

Uzlaştırmacıların uzlaştırma sürecinden sonra ceza adalet makamlarına göndermesi gereken muhaberenin içeriği ve kapsamına ilişkin olarak, uluslararası belgelerde bazı hususlar belirtilmektedir:

- Uzlaştırmacılar, görüşmelerin içeriğini açıklamadan veya tarafların uzlaştırma sürecindeki davranışlarına ilişkin herhangi bir görüş belirtmeden uzlaştırma görüşmelerinde elde edilen sonuçları ve yürütülen süreci iletmelidir.
- Genel gizlilik ilkesinde belli istisnalara tabi olan uzlaştırmacılar, yargı makamlarına veya idari makamlara, uzlaştırmaya konu olan anlaşmazlığı çözmek için uzlaştırma sürecinin uygulanıp uygulanmadığı, sürecin bitip bitmediği, bir anlaşmaya varılıp varılmadığı ve uzlaştırmaya katılan kişiler dışında herhangi bir rapor, değerlendirme, öneri, bulgu veya bilgi iletmemelidir.
- Taraflar arasında bir anlaşmaya varılmayan hallerde, dosya olağan ceza adalet sürecine iletilmeli ve izlenecek yolla ilgili karar gecikmeden alınmalıdır.
- Yapılan anlaşmalar, diğer ceza yargılamalarında dikkate alınabilir.
- Bir anlaşmaya varılamaması gerçeği, müteakip ceza yargılamasında hatırlatılmayabilir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Mevcut uzlaştırma programları ve deneyimlerindeki en yaygın uygulamaya göre, uzlaştırma sürecinde yalnızca iki tutanak tutulmalıdır: başlangıç tutanağı ve nihai tutanak.

- İlk tutanakta; tarihi, tarafların gönüllü katılımını ve gizlilik vazifelerini kabul ettiklerini gösteren ilk uzlaştırma toplantısının kaydı tutulmalıdır. Mümkün olduğu ölçüde, uzlaştırmanın amacı ve görüşme sayısı planlanmalıdır. Tutanak, tüm taraflar tarafından imzalanmalıdır, her tarafa bir nüsha verilmelidir, bir nüsha da uzlaştırmacı veya uzlaştırma kurumu tarafından saklanmalıdır.
- Tüm katılımcıların imzalaması ve resmi tasdikli nüshasını alması gereken ikinci kayıt, uzlaştırmanın nihai kaydıdır. Ulaşılan toplam veya kısmi anlaşmaların net ve açık kaydını içermelidir. Anlaşmaya varılmazsa, yalnızca uzlaştırma yapılmaya çalışıldığı fakat başarılı olunmadığı belirtilmelidir.

Ancak tarafların uzlaştırma sürecinde kaydettikleri ilerleme, verdikleri ödün, ulaştıkları ara ve geçici anlaşmaların kaydedildiği durumlarda hiçbir koşulda yazılı bir kaydın tutulmaması veya başka bir tutanağın imzalanmaması tavsiye edilmektedir. Bu geçici veya ara anlaşmalar, hiçbir Şekilde bağlayıcı olmamalı veya delil niteliğinde olmamalıdır ve hatta nihai kararın anlaşmaya varılmaması olması halinde gizlilik ilkesiyle korunduğu için daha az değere sahip olmalıdır. Bu tür anlaşmalar ancak nihai karara dahil edilirse etkili olabilir. Bu nedenle, yalnızca kararları içeren ve taraflar tarafından uygun bir Şekilde imzalanmış nihai kararın delil değeri olan bir belge mahiyeti olmalıdır.

6.4 Uzlaştırma anlaşması

Uzlaştırma anlaşmaları, tarafların iradesiyle yapılmalı, yalnızca makul ve orantılı yükümlülükler içermeli ve uygulamada sorunlardan kaçınılması ve uygun olduğu hallerde anlaşmaların uygulanabilir olması amacıyla, atıfta bulunulan tüm yükümlülükler ve haklar açısından gerçekçi ve olabildiğince ayrıntılı olmalıdır.

Anlaşmaların, tarafların uygunluğunun ve etkisinin ötesine gitmemesine ve özellikle anlaşmaların, spesifik mevzuatta taraflara verilen yetkileri aşan, devam eden ceza yargılamalarının gidişatı veya sonlandırılmasına ilişkin herhangi bir anlaşma içermemesine özel zen gösterilmelidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Onarıcı sonuçlar, tarafların bireysel ve müşterek ihtiyaçlarının ve sorumluluklarının ele alınmasını ve mağdurun ve failin topluma tekrar dahil olmasının sağlanmasını amaçlayan telafi, tazminat ve kamu hizmeti gibi müdahaleler ve programlar içerebilir.

6.5 Uzlaştırma anlaşmalarının ceza yargılamaları üzerindeki etkileri

Onarıcı adalet süreçlerinde yapılan anlaşmalar, ceza yargılamalarında dikkate alınabilir¹⁹. Buna göre, uzlaştırma sürecinin sonucunda ulaşılan anlaşmanın, bu anlaşmaya varılmadan önceki görüşmeler ve süreçlerde temel ilke olan gizlilik ilkesiyle korunmadığı açıktır. Bu nedenle, anlaşma, ceza yargılaması veya başka bir yargılama olmak üzere, müteakip yargılamalarda ilgili taraflar tarafından açıklanabilir ve kullanılabilir. Fakat her davanın spesifik koşulları ve her hukuk sisteminin gereklilikleri ışığında anlaşmaların içeriğine verilmesi veya verilebilecek değere her ülkenin kendi ulusal kanunu doğrultusunda karar verilmelidir.

Uluslararası belgeler ve standartlarda ayrıca uzlaştırma sürecinde ulaşılan anlaşmaların ceza mahkemelerinin takip ettiği resmi süreçler üzerindeki etkililiğine de atıfta bulunmaktadır. Konuyla ilgili olarak şunlar belirtilmektedir:

- Onarıcı adalet programları sonucunda yapılan anlaşmaların sonuçları, uygun olduğu hallerde, hukuken izlenmeli veya mahkeme kararlarına veya hükümlerine dahil edilmelidir. Bu durum gerçekte olduğunda, anlaşmanın sonuçları, herhangi bir adli karar veya hükümle aynı statüye sahip olacaktır²⁰. Bu noktada, uzlaştırma anlaşmaları ile diğer süreçler arasında bağlantı kurulmasının, otomatik olarak yargı kararıyla kesin olarak çözümlenmiş mesele (*ex legem de res judicata*) etkisi oluşturmadığının fakat resmi süreçte alınan adli karara daha önceden dahil edilmesi anlamına geldiğinin vurgulanması önemlidir.
- Uzlaştırma sürecinde ulaşılan anlaşmalara dayalı olarak davanın kapatılması veya reddi kararlarının, hükümlerle ve diğer eşdeğer adli kararlarla aynı hususlara ve etkilere sahip olması ve aynı esaslara dayalı olarak müteakip bir ceza kovuşturması

¹⁹ Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi Madde 12.1.d

²⁰ BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkındaki 2002/12 sayılı Kararı'nın 15. Maddesi.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

olasılığını imkansız kılması gerekmektedir (aynı suçtan dolayı iki kere yargılanmama)²¹.

- Uzlaştırma süreci sırasında mağdurla fail arasında ulaşılan herhangi bir anlaşmanın ceza yargılamasında dikkate alınabilmesi için tedbirler alınmalıdır.²²

6.6 Suçun cezai sonuçlarının etkileri

Onarıcı adalet süreçlerinin ilk geliştirildiği zamanlarda, uzlaştırmanın suçun cezai sonuçları üzerinde olması gereken etkilerine ilişkin endişeler ifade edilmiştir. Örneğin, BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1998/23 sayılı Kararında, Üye Devletlere, taraflar arasındaki basit suçların çözümlenmesinde, örneğin, uzlaştırmanın teşvik edilmesi, zararın karşılanmasının veya mağdur tazminat anlaşmasının kabul edilmesi gibi gayri resmî yöntemlerin kullanılmasının değerlendirilmesi ve hapis cezası yerine kamu hizmeti gibi hapis cezası içermeyen tedbirlerin kullanılmasının değerlendirilmesi tavsiye edilmiştir.

Bazı devam eden deneyimlerde, onarıcı adalet mekanizmalarının sosyal hizmet veya topluluk yararına yapılan çalışmadan oluşan cezalar arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Burada amaç, bu ceza türünü, aşağıdakiler vasıtasıyla, uzlaştırma veya telafi için bir fırsat olarak kullanmaktır:

- Her davada topluluğa daha iyi hizmet eden, maddi veya sembolik telafiye imkan tanıyan ve tekrar suç işlemeyi azaltan spesifik kamu hizmeti türlerinin belirlenmesi,
- Mağdurlara ve topluluğa, hangi kamu hizmetinin veya telafi edici faaliyetin yürütülmesini istediklerini söyleme fırsatı verilmesi,
- Telifinin mağdurlar veya yerel topluluklar açısından daha doğrudan görülebilir ve doğrulanabilir hale getirilmesi,
- Faillerin, çarptırıldıkları kamu hizmetlerinin doğrudan mağdur veya topluluk için faydasının boyutunu maddi olarak doğrulmasına izin verilmesi.

6.7 Mağdurların zararının giderilmesi üzerindeki etkileri

²¹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Davalarında Arabuluculuğa ilişkin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı Madde IV.17 ve BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Davalarında Uygulanmasına yönelik Temel İlkeler hakkındaki 2002/12 sayılı Kararı'nın 15. Maddesi.

²² 2001/220/JHA sayılı Çerçeve Kararıyla onaylanan Mağdurların Durumu (Madde 10).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Mağdur haklarına ilişkin uluslararası belgelerde, oy birliğiyle, davranışlarından sorumlu olan faillerin veya üçüncü tarafların mağdurlara, mağdurların ailelerine veya bakmakla yükümlü oldukları kişilere adil bir tazminat sağlama yükümlülüğü olduğu vurgulanmaktadır.

Bu tazminat; mal varlığının iadesini veya mağdurun maruz kaldığı zararın ödenmesini, mağduriyet sonucunda oluşan masrafların geri ödemesini, hizmetlerin sunulmasını ve hakların eski haline getirilmesini içermektedir.

Uluslararası İnsancıl Hukuk alanında olmasına rağmen daha kapsamlı ve net olan BM Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 2005 tarihinde kabul edilen 60/147 sayılı Kararda, mağdurların zararının tam ve etkili bir şekilde telafi edilmesinin aşağıdaki hususları kapsaması gerektiği belirtilmektedir: eski haline getirme, tazminat, rehabilitasyon, memnuniyet ve zararın tekrarlamama güvencesi.

Bu kategorilerin her biri şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Eski haline getirme: Uygun olduğu hallerde, mağdurun suç işlenmeden önceki durumuna geri dönmesi.
- Tazminat: Suçtan kaynaklanan ve ekonomik olarak değerlendirilebilen tüm zararlar için suçun ağırlığı ve her davanın koşullarına uygun ve bunlara orantılı olmalıdır. Bu zararlar şu şekildedir: a) fiziksel veya zihinsel yaralanma, b) istihdam, eğitim ve sosyal yardım başta olmak üzere fırsatların kaybedilmesi, c) maddi zarar ve kar kaybı dahil olmak üzere kazanç kaybı, d) manevi zarar e) hukuki yardım veya uzman yardımı, ilaç ve tıbbi hizmetler, psikolojik ve sosyal hizmetlere ilişkin masraflar.
- Rehabilitasyon: Tıbbi ve psikolojik bakımı, hukuki ve sosyal hizmetleri içermelidir.
- Memnuniyet: İlgili ve uygun olduğu hallerde, diğerlerinin yanı sıra, (b) maddi esasların doğrulanmasını ve gerçeğin kamuoyuna açıklanmasını (bu açıklamanın, mağdurun, mağdurun aile bireylerini, tanıkları veya mağdura yardımcı olmak veya daha fazla ihlal olmamasını sağlamak için dahil olan kişilerin güvenliğine ve çıkarlarına daha fazla zarar vermediği veya tehdit etmediği ölçüde), (c) mağdurun ve mağdurla yakından ilişkili olan kişilerin onurunu, itibarını ve haklarını eski haline getiren resmi açıklama veya adli karar, (d) maddi esasların kabul edilmesi ve sorumluluğun üstlenilmesini içeren bir özür veya (f) ihlallerden sorumlu kişilere karşı yasal veya idari yaptırımların uygulanması.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bu nedenle, herhangi bir onarıcı adalet sürecinde, yukarıda belirtilen koşullarda zararın telafi edilmesi için mağdur haklarının içeriği ve kapsamı dikkate alınmalıdır.

6.8 Uzlaştırma anlaşmasına uyulmamasının sonuçları

Onarıcı süreçte ulaşılan anlaşmaya uyulmaması, tekrar onarıcı programa yönlendirilmeli veya ulusal kanunda belirtildiği hallerde, ceza adalet sürecine yönlendirilmeli ve nasıl ilerleneceğine dair karar gecikmeden alınmalıdır. Mahkeme kararı veya hükmü dışında bir anlaşmaya uyulmaması, müteakip ceza yargılamalarında daha ağır ceza verilmesi için bir gerekçe olarak kullanılmamalıdır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

2. GERÇEK VAKALAR VE TARTIŞMA FİKİRLERİ

2.1 VAKA A (ANNICK)

Annick

“8 Aralık 2015 tarihinde, annemle babam büyük bir trafik kazası geçirdi. Kırmızı ışığı umursamadan geçen bir kamyon annemle babamın arabasına çarptı. Babam, kaza yerinde hayatını kaybetti. Annem birkaç hafta yaşam mücadelesi verdi fakat daha sonra hayatını kaybetti.

Ben, annemle babamın kızıyım. Onlar bana hayattaki önemli şeyleri ve çocuklarıma aktarmaya çalıştığım değerleri öğrettiler. Aramızdaki bağ kuvvetliydi, aynı evde yaşıyorduk, aileydik.

Kazadan sonra polis ailemle ve benimle çok güzel bir şekilde ilgilendi. Bizi mağdur destek hizmetine yönlendirdiler. Mağdur destekteki kişiler bana çok yardımcı oldu. Buradaki kişiler beni uzlaştırma hizmetine yönlendirdi.

İçimde öfkeyi barındıramazdım. Bunun bir anlamı yoktu. Babamı kaybetmiştim. O sırada, annemin bana hala ihtiyacı vardı. Kamyon şoförüne de kızgın değildim. Kazanın olmasını istemediğini fark etmiştim. Ayrıca annemle babamın da onu suçlamayacağını biliyordum.

Kamyon şoförünün kim olduğunu öğrenmek istedim. Adı, Tom’du. Olay olduğunda oradaydı. Onun da bir karısı ve iki çocuğu, yani bir ailesi vardı.

Tom’u görmeye ihtiyacım vardı. Olayı nasıl yaşadığını öğrenmek istiyordum. Ayrıca sebep olduğu acının farkında olup olmadığını teyit etmeye ihtiyacım vardı.

Annemle babamın hayatının son dakikalarının nasıl olduğunu da öğrenmek istiyordum. Tom az konuşan bir adam olmasına rağmen hikayesini benimle paylaştı. Bunun için gerçekten elinden gelenin en iyisini yaptı.

Benim için en önemlisi, Tom’u affetmekti. Çünkü böyle bir deneyimle yaşamının korkunç olabileceğini biliyordum. Hala gençti. Ayrıca ona annemle babamın kim olduğunu söylemek de benim için önemliydi. Tom’a bir fotoğraf gösterebilirdim. Beni dinlemeyi ve fotoğrafa bakmayı kabul etti. Ona sonsuza dek minnettardım.

Öyle ya da böyle birbirimizle bir bağımız var. Tom, istemeden annemle babamın ölümüne sebep oldu. Bu bir gerçek. Benim hayatım, kazadan önce ve kazadan sonra olmak üzere ikiye ayrıldı. Bu o kadar ağır ki onu görmek zorundaydım. Yoksa hayatımın sonuna kadar nasıl bir insan olduğunu merak edecektim.

Onu tanımam gerekiyordu. Onun da acı çektiğini gördüm. Kazadan dolayı pişmanlık duyuyor ve bu bana huzur ve rahatlama sağladı”.

Tartışma fikirleri:

- Onarıcı adalet, suç nedeniyle ortaya çıkan zararın telafi edilmesine odaklanan bir süreçtir. Onarıcı adalet süreci bağlamında, suça dahil olan tüm tarafların aktif bir şekilde iş birliği

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

yapması esastır. Bu taraflar, ilk olarak doğrudan mağdurlar ve failler, bunların yakınları ve bakımlarını sağlayan topluluktur. Ancak daha kapsamlı topluluk da dahil edilebilir. Onarıcı adalet süreçleri her zaman gönüllülük esasına dayalı ve gizlidir ve çoğunlukla tarafsız bir üçüncü kişi (uzlaştırıcı veya kolaylaştırıcı) tarafından kolaylaştırılır.

- Onarıcı adalet, esasen affetmek ve sulhe teşvikle ilgili değildir. Onarıcı adalet, failin affedilebileceği bir bağlam sağlayabilse de bu tercih tamamen katılımcılara aittir. Bu süreçte, katılımcılara söz hakkı tanınmasına ve katılımcılar arasındaki diyalogun kolaylaştırılmasına odaklanılmaktadır.
- Katılımcılar; mağdurlar, failler, bunların yakınları veya zarar gören topluluğun temsilcileri olabilir.
- Onarıcı uygulamalara ilişkin süreç ve metodoloji farklılık gösterebilmektedir. Mağdur-fail uzlaştırması, doğrudan (yüz yüze) veya dolaylı (mekik uzlaştırması) olabilmektedir. Grup toplantısı ve uzlaştırma çemberleri, (zarar gören) topluluğun dahil edildiği uygulamalardır. Faile yönelik zarar giderme programlarında, doğrudan mağdurun her zaman katılmadığı belli bir yol izlenmektedir.
- Bazı onarıcı adalet uygulamaları, yargı sürecine dahil edilmekte veya yargı süreciyle yakından bağlantılı olmaktadır. Bu uygulamalar genellikle dikkati başka yöne çeken tedbirler olarak işlev görmektedir: fail onarıcı adalet uygulaması sırasında yapılan anlaşmayı veya sözleşmeyi yerine getirirse, dava düşürülebilmekte veya ceza azaltılabilmektedir. Bu, bazı mağdurların kabul etmesi açısından sorunlu olabilir. Mağdurların bilinçli bir seçim yapabilmeleri için mağdurları bu olasılık hakkında bilgilendirmek oldukça önemlidir. Diğer uygulamalar, ceza yargılamasına ek olarak veya paralel olarak yürütülmektedir. Bu tür durumlarda, ceza yargılaması ve onarıcı adalet uygulaması, birbirinden bağımsız olarak ilerlemektedir. Onarıcı adalet uygulamasına ilişkin gelişmeler, her iki tarafın da rızası olmak kaydıyla yargı makamlarına (örneğin, yazılı bir uzlaştırma anlaşmasıyla) iletilebilir.
- Trafik suçları: Bir trafik kazasının etkisi; aileleri, arkadaşları, iş arkadaşlarını, sınıf arkadaşlarını, komşuları, toplulukları ve bütün olarak toplumu kapsamaktadır. Sonuçlar; maddi, fiziksel, psikolojik, ekonomik, sosyal ve kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere birçok düzeyde hissedilmektedir. Bu suçlarda en yaygın uygulama, her iki tarafın suçu ve suçun sonuçlarını görüşmek üzere doğrudan veya dolaylı olarak bir araya geldiği mağdur-fail uzlaştırmasıdır. Doğrudan mağdurun olmadığı (örneğin, aşırı hız) veya mağdurun dahil olmadığı durumlarda, topluluk üyeleri veya mağdur gönüllüleri mağdur fikirlerini ifade etmek için süreçte yer alabilmektedir.
- Kazadan kısa bir süre sonra konular her zaman net olmamaktadır: kazaya kim sebep oldu? Kim mağdur? Bazen iki taraf da yaralanmaktadır. Adli soruşturma/polis soruşturmasından sonra hukuki sorumluluk genellikle netleşmektedir fakat bazen ortak sorumluluk olabilmektedir.
- Trafik suçlarına dahil olan kişiler genellikle onarıcı adalet sürecine katılma konusunda isteklidir? Peki nasıl?
 - İlk olarak, karşılıklı anlayış ve diğer tarafa karşı empati duyguları trafik kazalarında daha yaygındır. Hepimiz trafikte bulunuyoruz ve bu nedenle, trafik kazasının mağduru olmayı veya hatta sebebi olmayı hayal edebiliyoruz. Bununla birlikte birçok trafik suçu kasıtlı olarak işlenmemektedir, bu da karşılıklı anlayış için alan bırakmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- İkinci olarak, büyük kazaların mağdurları çoğunlukla kazadan kısa bir süre sonra diğer taraftan bir şeyler duymayı ummaktadır. Mağdurlar, sadece bir kart gönderilmesinin veya sağlık durumlarıyla ilgili kendilerini bilgilendirmelerinin çok önemli olduğunu belirtmektedir. Bu, trafik kazasına neden olan kişiyle ilgili imajın zihinde oluşturulması için yeterli olabilmektedir. Çoğu durumda, bu, kazaya dahil olan herkesin iyileşme süreci için tercih edilen bir şeydir.
- Bu süreçlere katılmaya yönelik iyi sebepler:
 - a) Neden olduğunu bilmek istemek: Trafik kazasının koşulları ve sebepleri hakkında bilgi edinmek, mağdurların onarıcı adalet sürecine en çok katılmak isteme sebeplerinden biridir. Kazaya dahil olan diğer taraftan bilgi almak, kişilerin adli dosyadan ve tıbbi dosyadan elde ettikleri bilgiler doğrultusunda çözmeye çalıştıkları bulmacayı tamamlamalarına yardımcı olmaktadır.
 - b) Diğer tarafla ilgili sebepler: Diğer tarafa karşı empati duygusu, trafik kazasından sonra sıklıkla duyulan duygulardır. Bu duygular, her iki tarafta da olabilir. Bazı mağdurlar, faile, onun için de kolay olmadığını fark ettiklerini söylemek istemektedir. Öte yandan, failler, trafik kazasının sonuçlarının mağdur ve/veya yakınına kaybetmiş aile için ağır olduğunu fark etmekte ve bu acının olabildiğince giderilmesine bir şekilde katkıda bulunup bulunamayacaklarını bilmek istemektedir. Ayrıca mağdurlar faille araba kullanma davranışlarıyla ilgili yüzleşme ihtiyacı hissedebilmekte ve failin kazanın sonuçlarıyla nasıl başa çıktığını duymak veya görmek isteyebilmektedir.
 - c) Kişinin kendisiyle ilgili sebepler: Mağdurlar ve failer, karşılıklı diyaloğa yatırım yapmak için içlerinde güçlü bir ihtiyaç hissedebilir. Hikayenizi anlatabilmek, sonuçları ve durumla nasıl başa çıktığını belirtebilmek her iki tarafın iyileşme sürecinde anlamlı olabilir. Fail tarafından kendilerinin farkına varılması, birçok mağdur için iyileşme sürecinde önemli bir unsurdur. Failerin iyileşme süreci için kendilerine özürlerini dile getirme fırsatı verilmesi ve mağdur için bir şey yapabilmeleri olduğuça anlamlı olabilir. Bu, her iki tarafın da devam etmesine ve bir şekilde olayı kapatmalarına imkan sağlayarak hayatlarına rahatlama ve aydınlık getirebilir.

2.2 VAKA B (ROBERT)

Robert

Robert, şehirdeki büyük bir mağazadan bir bilgisayar oyunu çalmış. Yakın zamanda işinden ayrılan Robert, oyunu nakde dönüştürmek için satma niyetindeymiş. Robert, açık toplantılar için mağdurlarla ve faillerle hazırlıklar yapan mağdur-fail uzlaştırma hizmetine yönlendirilmiş.

Uzlaştırmacı, daha önce uzlaştırma sürecinde (dolaylı olarak) yer alan ve sürece tekrar dahil olma fırsatına sahip olduğu için memnun olan mağdurla iletişime geçmiş.

Uzlaştırmacı, açık toplantı sürecini ve ne tür bir telafi çalışmasının (varsa) yapılacağını tartışmak için mağdurla buluşmuş. İlgili açık toplantıda, mağdur, hırsızlığın ülke çapındaki mağazalara maliyetini ve zincirleme etkinin, daha az iş ve daha yüksek fiyatlar anlamına geldiğini açıklamış. Ayrıca personelin

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

maruz kaldığı riskten bahsetmiş. Çünkü personel, hırsızla mücadele ederken hırsızın herhangi bir silah veya şırınga taşıyıp taşımadığını söyleyememiş.

Robert, Mağaza Müdüründen özür dilemiş ve ne kadar utandığını ve arkadaşlarının önünde ne kadar “küçük düştüğünü” söylemiş. Tekrar olmayacağını söylemiş. Belediyeden Robert’a eşlik eden sosyal hizmet uzmanı Carol, heyete Robert’ın kendileriyle 12 haftalık bir kursa dahil olduğunu açıklamış. Kurstaki her bir yere yönelik rekabete ilişkin ayrıntılı bir açıklama yapmış ve Robert’ın iyi gittiğini söylemiş. Heyete, kurstaki bir sonraki adımın, Robert’ın yerel bir işletmede iki hafta tam zamanlı olarak çalışması olduğu bilgisini vermiş. Mağdur, telafi çalışması olarak, mağazadaki bir pencerenin boyatılmasını istediğine karar vermiş. Fakat Robert’ın kursa dahil olduğunu öğrendiğinde, Robert’a hemen mağazada 2 haftalık bir iş teklif etmiş.

Robert’la 5 dakikalık bir toplantıdan sonra kararını verdiğini, Robert’ın şu anda pişman olduğu bir hata yaptığını ve dürüst bir genç adam olduğunu söylemiş.

Heyet, bunu özel bir vaka olarak ele alma ve Robert’ın bu işi yapmasına izin verme konusunda mutabık olmuş. Robert memnun olmuş. Heyet başkanı, Robert’a, mağazada düzgün davranmasının önemini ve birçok kişinin kendisine inandığını vurgulamış. Robert, kimseyi hayal kırıklığına uğratmayacağını söylemiş.

Robert ayrılmadan önce herkesin elini sıkmış ve herkese teşekkür etmiş. Uzlaştırmacı, mağdurun 2 haftalık iş teklif etmesi için baskı altında hissetmediğini temin etmiş fakat tam tersine Robert’a yardımcı olma şansı elde ettiği için memnun olduğunu teyit etmiş. Mağdur, 2 haftanın Robert’ı mağazanın nasıl işlediği konusunda etkilemek için yeterince uzun olabileceğini ve her halükarda yapılacak iş olacağını hissetmiş. Robert’a suçun karşılığında telafi çalışmasını yapmaya izin vererek Robert’ın mağazada gurur duyacağını ve böylece tekrar suç işlemesinin önleneceğini ummuş. Suçu kanıtlanmış mağaza hırsızlarının genellikle mağdurun mağazasına girmesi yasaklanmaktadır. Bu nedenle, mağdur gerçekten kendi açısından büyük bir cömertlik göstermiş.

Uzlaştırmacı, her şeyin yolunda gitmesini sağlamak için 2 haftalık iş boyunca mağaza müdürüyle iletişime geçmiş. Mağdur, Robert’ın çalışmasından memnunmuş. Hatta plan o kadar iyi gitmiş ki Robert için bir referans mektubu yazmak istiyormuş.

Tartışma fikirleri:

❖ Etkili onarıcı adaletin başlıca özellikleri

- Uygun eğitimi almış tarafsız kolaylaştırıcılar
- Failin sorumluluğu kabul etmesi
- Gerçekçi ve bilinçli seçim
- Mağdurlara baskı yapılmaması
- Tüm taraflar için kapsamlı hazırlık
- Herkesin görüşlerinin önemli olduğunun kabul edilmesi
- Tüm tarafların dahil olması
- Çözümler konusunda tüm tarafların mutabık olması
- Faillerin kendi eylemlerinin hesabını vermeleri konusunda teşvik edilmesi
- Zarar karşılanmadan önce onarıcı toplantı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

❖ Mağdurlar:

Mağdurun, onarıcı adaletle ilgili konuşulmasını sağlayabilecek bazı işaretleri:

- ✓ Mağdurun, (sadece) fail tarafından yanıtlanabilecek sorular sorması.
- ✓ Mağdurun, failin nasıl bir insan olduğunu merak etmesi.
- ✓ Mağdurun faile öfkeli olması veya fail konusunda endişeli olması.
- ✓ Mağdurun fark edilmek istemesi.
- ✓ Mağdurun, suçun sonuçlarıyla ilgili olarak faille yüzleşmek istemesi.

Mağdura sorulabilecek sorular:

- Sizi ne üzer, sinirlendirir veya endişelendirir? Daha az üzđün, sınırlı veya endişeli hissetmenize kim veya ne yardımcı olabilir?
- Diğer tarafla ilgili olarak ne düşünüyorsunuz/hissediyorsunuz?
- Fail özür dilemek istese bunu kabul eder misiniz?
- Failin olanlardan dolayı pişman olduğunu hayal edin. Bunu bilmek ister miydiniz?
- Failin bu anlaşmazlığı sizinle birlikte çözebilme ihtimali var mı? Bunun için ne gerekir?
- Başınıza gelen şey bir şekilde telafi edilebilir mi? Nasıl?
- Fail tarafından yanıtlanabilecek sorularınız var mı? Bu sorularınıza yanıt almak ister misiniz?
- Faili, suçun sebep olduğu sonuçlar hakkında bilgilendirmek ister misiniz?
- Fail ceza alırsa o zaman dava sizin için kapanır mı?
- Hayatınızı tekrar toparlamanız için neye ihtiyacınız var? Faille iletişime geçmeniz bu ağıdan faydalı olabilir mi?

Mağdurlara şu konularda fırsat verilmelidir:

- Fail hakkında bilgi sahibi olması ve suçluyu zihninde canlandırması
- Faile sorular sorması
- Suçtan sonraki duygularını ve ihtiyaçlarını ifade etmesi
- Kendisinden özür dilenmesi ve/veya zararının uygun bir şekilde giderilmesi
- Faillere suçlarının etkileri hakkında bilgi verilmesi
- Mevcut herhangi bir anlaşmazlığın çözümlenmesi
- Ceza adalet sürecinin bir parçası olması
- Suçun arkasında bırakması

❖ Faillere şu konularda fırsat verilmelidir:

- İşledikleri suçun sorumluluğunu alması
- Suçun etkisini öğrenmesi
- Özür dilemesi ve/veya zararı uygun bir şekilde gidermeyi teklif etmesi
- Bu bilgiler işığında gelecekteki davranışlarını tekrar değerlendirmesi

❖ Mahkemelere şu konularda fırsat verilmelidir:

- Mağdurların ihtiyaçları hakkında bilgi sahibi olunması
- Cezaya onarıcı amaçların eklenmesi

❖ Topluluklara şu konularda fırsat verilmelidir:

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Faillerin özürlerinin ve zararı karşılamalarının kabul edilmesi
- Mağdurların ve faillerin topluma tekrar dahil olmalarına yardımcı olunması

3. EK ÇALIşMA MATERYALLERİ

- Onarıcı adalete ilişkin uluslararası standartlar ve normlar
BİRLEşMİş MİLLETLER

Birleşmiş Milletler Onarıcı Adalet Programlarının Ceza Konularında Kullanılmasına ilişkin Temel İlkeler (Ekonomik ve Sosyal Konsey 2002/12 sayılı Karar)

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey, 2002 yılında, Üye Devletlere onarıcı adalet programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında rehberlik sağlamak üzere *Temel İlkeleri* kabul etmiştir. Ceza konularında onarıcı adalete ilişkin ilk Birleşmiş Milletler belgesi olan *Temel İlkeler*, zorunlu veya kural koyucu bir belge olarak değil, Üye Devletlerin kurulu ulusal uygulamalar bağlamında ve kendi yasal, sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlarında onarıcı adalet tedbirlerinin uygulanması ve standart hale getirilmesi için bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. *Temel İlkeler*, onarıcı adaletin kullanılması ve uygulanması ile onarıcı adaletin temel güvencelerine ilişkin olarak, suça yönelik onarıcı adalet yanıtlarının geliştirilmesine dahil olan kanun koyuculara, politika yapıcılara, topluluk örgütlerine ve ceza adalet yetkililerine önemli bir kılavuz sunmaktadır.

AVRUPA KONSEYİ

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 15 Eylül 1999 tarihinde kabul edilen (99) 19 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Suç Sorunları Komitesi (CDPC) bünyesinde kurulan Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkında Uzmanlar Komitesi tarafından hazırlanmıştır.

- Ceza konularında onarıcı adalet hakkında CM/Rec (2018) 8 sayılı Tavsiye Kararı

AVRUPA BİRLİĞİ

- Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının Yerini Alan 25 Ekim 2012 tarihli 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi

- İnternet tabanlı kaynaklar

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının internet adresi

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/>

Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı

<http://www.homeoffice.gov.uk/crime-victims/victims/restorative-justice/?version=1>

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Şiddet ve Sulhe Teşvik Çalışmaları Merkezi

<http://www.wits.ac.za/csvr/>

İngilizce:

<http://www.restorativejustice.org/>

İspanyolca:

<http://www.justiciarestaurativa.org/>

Fransızca:

<http://www.justicereparatrice.org/>

Fransa Ulusal Adalet Okulu (Ecole Nationale de la Magistrature)

http://www.enm.justice.fr/centre_de_ressources/actes_sessions/justice_perspectives/reparatrice_restaorative/reparatrice_restaorative.htm

Onarıcı Adalet Merkezi

Simon Fraser Üniversitesi

<http://www.sfu.ca/crj/index.html>

Avrupa Onarıcı Adalet Forumu

<http://www.euforumrj.org>

Onarıcı Adalet Konsorsiyumu

<http://www.restorativejustice.org.uk/>

Onarıcı Adalet

Suçun Etkilerinin İyileştirilmesi

Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

<http://www.restorativejustice.com/>

Avustralya Kriminoloji Enstitüsü

<http://www.aic.gov.au/rjustice/>

ABD Adalet Bakanlığı

Çevrim İçi Onarıcı Adalet Defteri

<http://www.ojp.usdoj.gov/nij/rest-just/>

Uluslararası Onarıcı Uygulamalar Enstitüsü

www.restorativepractices.org

www.realjustice.org

Kanada Islah Hizmeti

http://www.csc-scc.gc.ca/text/portals/rj/index_e.shtml

http://www.csc-scc.gc.ca/text/portals/rj/index_f.shtml

Wellington Üniversitesi

Suç ve Adalet Araştırma Merkezi

<http://www.vuw.ac.nz/cjrc/>

Avustralya Ulusal Üniversitesi

Onarıcı Adalet Merkezi

<http://www.crj.anu.edu.au/>

New South Wales Düzeltici Hizmetler Bakanlığı

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Onarıcı Adalet Birimi (Avustralya)

http://www.dcs.nsw.gov.au/offender_management/restorative_justice/

Uluslararası Onarıcı Uygulamalar Enstitüsü

<http://www.restorativepractices.org/>

Yeni Zelanda Hükümeti, Adalet Bakanlığı

Onarıcı Adalet.

<http://justice.govt.nz/restorative-justice/index.html>

4. İLAVE OKUMA:

1. Uzlaştırma uygulamasına yönelik uygulama rehberi, İspanya Hakimler Genel Kurulu

<http://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Temas/Mediacion/Guia-para-la-practica-de-la-Mediacion-Intrajudicial/>

2. Uzlaştırma: Kavramsal Çerçeve ve Referanslar. Uzlaştırmanın Geliştirilmesi ve Güçlendirilmesi için Stratejik Ulusal Planların Tasarlanması ve Uygulanmasına yönelik Kavramsal Rehber. İspanya Hakimler Genel Kurulu, EUROsocial, COMJIB.

<http://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Temas/Mediacion/Publicaciones/Mediacion-penal/Mediacion-penal--marco-conceptual-y-referentes--Guia-conceptual-para-el-diseno-y-ejecucion-de-planes-estrategicos-nacionales-de-mejora-y-fortalecimiento-de-la-mediacion-penal>

5. EĞİTİM REHBERİ/PLANI

Onarıcı Adalet Semineri

Başlıca amaçlar ve hedefler, aşağıdaki hususları netleştirmektedir:

- Onarıcı adaletin avantajları

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Farklı onarıcı adalet türleri
- Temel ilkeler ve güvenceler
- Vakaların tespit edilmesi: suç türüne göre/faile göre ve bireysel değerlendirme ihtiyacı

Vaka çalışmalarını vasıtasıyla öğrenme

- Her vakanın dikkatli bir şekilde okunması
- Vakaların başlıca hususlarına ilişkin genel ve hazırlıksız tartışma
- Eğitici tarafından belirtilen fikirler veya sorular üzerine spesifik tartışma

Seminer süresi

2 gün:

- 1. Gün: Eğitim modülünde ele alınan konuların sözlü olarak açıklanması ve onarıcı adaletin yasal dayanaklarının ayrıntılı bir şekilde açıklanması
- 2. Gün: Vaka çalışmalarını ve diğer ülkelerde elde edilen deneyimler

Lojistik

Tartışmalara tam katılımın sağlanması için katılımcılar her birinde en fazla 10 katılımcı olacak şekilde 4 gruba ayrılabilir. İki grup, Vaka A'yı incelerken iki grup Vaka B'yi inceler. Bu oturumların sonunda, dört grup bir araya gelir ve her iki vakanın genel değerlendirmesine kendi katkılarını sağlar.

6. DEĞERLENDİRME FORMU

ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA SEMİNERİ

- Faaliyet ne kadar ilginizi çekti ve sizin işiniz ne kadar faydalı oldu? (1 hiç 10 çok yüksek anlamına gelmektedir).

<i>İlgi çekicilik</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Fayda</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Lütfen faaliyetin içeriğiyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisine katıldığınızı işaretleyiniz:
 - Faaliyet konuları, uygulamadan ziyade daha çok teorik veya doktrin açısından ele alındı.
 - Faaliyet konularına yönelik yaklaşım teorikten ziyade daha uygulamaya yönelikti.
 - Faaliyetin konusuna yönelik teorik ve uygulamaya yönelik yaklaşımlar doğru bir şekilde birleştirilmişti.
- Lütfen faaliyetin aşağıda belirtilen hususlarıyla ilgili memnuniyet düzeyinizi belirtiniz (1 hiç 10 çok yüksek anlamına gelmektedir).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

<i>Belgelerin seğimi</i> <i>(ele alınan hususlar)</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Eğiticiler tarafından sunulan belgeler</i> <i>(nicelik)</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Eğiticiler tarafından sunulan belgeler</i> <i>(nitelik)</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Faaliyetin uygulanmasında faaliyeti düzenleyenler ve</i> <i>eğiticiler tarafından gösterilen ilgi</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Katılımcıların faaliyete gösterdiği ilgi</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Zaman dağılımı</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Genel olarak organizasyon</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

- Faaliyetin süresiyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisine katıldığınızı işaretleyiniz:
 - Çok uzundu, daha kısa olabilirdi.
 - Süre uzatılmalıdır.
 - Faaliyetin içeriği ve süresi iyi ayarlanmıştı.

- Bu konuyla ilgili faydalı sonuçlara ulaşıldı mı?

Evet

Hayır

- Sizde, faaliyeti düzenleyenler ve eğiticiler, ilgili konular hakkında deneyim ve görüş paylaşımını teşvik etti mi?

Evet

Hayır

- Faaliyetin konusu göz önünde bulundurulduğunda, sizce:
 - Eğiticilerin mesleki arka planı uygun muydu?
 - Farklı bakış açılarına katkıda bulunan diğer meslek gruplarından konuşmacı eksikliği var mıydı?

- Faaliyeti genel olarak değerlendirdiğinizde 1 ila 10 arasında kağ puan verirsiniz?:

